

II BESKRIVANDE DEL A

II.1 KORTFATTAD HISTORISK BESKRIVNING

II.1.1 Kyrkomiljön

Kyrkan och kyrkogården ligger högt på landborgen i den västra delen av socknen. Väg 136, som sträcker sig från norra till södra änden av ön går förbi Algutsrum strax nedanför landborgen. Kyrkan och kyrkogården utgör centrum i Algutsrums kyrkby. Här har kyrka och kyrkogård funnits sedan medeltiden. Dagens kyrkogård är som störst söder om kyrkan. Norr om kyrkan finns en minneslund anlagd 2006 på mark som tidigare tillhörde fastigheten intill kyrkogården, vars bostadshus ännu finns kvar. För mer information om kyrkogården, se separat rapport under II Beskrivande del B. Väster om kyrkan ligger en gammal grustäkt kallad Kyrkotäkten, som idag nyttjas som rekreationsområde. Den stora öppna ytan öster om kyrkogården är marknadsplatsen med anor från 1780-talet. Platsen med marknadsbodarna fyller ännu sin funktion vid två årliga marknader. Kring marknadsplatsen finns en blandad bebyggelse med bostadshus. Flera av byggnaderna uppfördes ursprungligen för olika hantverks- och affärsverksamheter. Den sista livsmedelsbutiken i kyrkbyn lades ner för flera år sedan. Intill marknadsplatsen ligger ett vitputsat hus som ska vara uppfört på 1600-talet och har brukats som bl a sockenmagasin och fattighus. Byggnaden inrymmer numera hembygdsmuseum.

Öster om marknadsplatsen ligger sedan sent 1980-tal församlingshemmet som 1991 kompletterades med pastorsexpedition. Husen nybyggdes men inrymmer även ett äldre torp kallat Rydbergtorpet, vilket fick ge församlingshemmet dess namn, Rydberggården. Strax nordost om församlingshemmet ligger skolan som ännu är i bruk. Prästgården som hörde till församlingen ligger ett stycke söder om kyrkan och tillhör ännu Svenska kyrkan, men arrenderas ut. Algutsrums församling ingår i Glömminge pastorat och Södra Ölands kyrkliga samfällighet.

Sedan Ölandsbron stod färdig 1972 passerar alla besökare till ön socknen eftersom bron har sitt östra landfäste i dess sydvästra hörn. Den stora turistattraktionen Ölands djurpark med nöjesfält har årligen ett stort antal besökare. Många lockas också av fornborgen Gråborg och naturupplevelsena socknen erbjuder, bl a på Jordtorpsåsen. Närheten till Kalmar har gjort att befolkningen i socknen ökat markant de senaste årtiondena.

II.1.2 Kyrkobyggnaden

För en beskrivning av kyrkobyggnadens historia har huvudsakligen arkivmaterial från Antikvarisk-topografiska arkivet (ATA) och Kalmar läns museums arkiv (KLM) brukats tillsammans med diverse litteratur, bl a Ragnhild Boströms artikel om kyrkan i ”Algutsrum en sockenbeskrivning”, utgiven av Algutsrums hembygdsförening (BR). Arkivmaterial från församlingens arkiv har studerats översiktligt.

Årtal	Händelse	Källa
Medeltid och fram till 1818	En kyrka uppfördes på ungefär samma plats som den nuvarande. Enligt Ragnhild Boström uppfördes först ett långhus samt en smalare absid med kor. I slutet av 1100-talet byggdes ett torn i väster. Senare utvidgades långhuset mot norr så att tornet kom att stå osymmetriskt i förhållande till	BR

	långhuset. Under 17- och början av 1800-talet skede en del större ombyggnadsarbeten. Bl a inbyggdes tornet mor norr och fönstren förstorades.	
1818	Beslut om ombyggnad med förlängning av kyrkan mot östertogs 1818. Vid kontraktets upprättande med häradsmurmästaren Johan Söderström från Kåtorp ändrades dock beslutet på dennes inrådan till att gälla även en ny sydmur, så att det osymmetriskt placerade tornet skulle hamna mitt på västgaveln. Nils Isak Löfgren har tecknat av kyrkan 1818 innan ombyggnaden och 1822 när delar av kyrkan är riven, se bildbilagan.	”Kyrkobyggnader 1760-1860 del 2 Småland och Öland” (SvK), ATA
1822	Byggnadsarbetena utfördes av Söderström 1822, sannolikt biträdd av dåvarande snickaren Peter Isberg, men Isbergs medverkan är inte helt klarlagd. Det medeltida tornet stod ursprungligen kvar, indraget i den nya huskroppen. Ritningarna upprättades lokalt och blev aldrig insända till Överintendentsämbetet för godkännande. En teckning av Löfgren med planskiss visar att det medeltida tornet ”byggdes in” i det nya långhuset. Planskissen visar också att kyrkorummets bänkinredning var indelad i tre kvarter, ett i norr och två i söder samt att korbänkar med fyra rader fanns såväl i norr som i söder. Längst bak i kyrkan fanns också bänkar i två rader både i norr och i söder. På skissen finns ytterligare markeringar längst bak i kyrkan för en bänk i norr och en i söder. I koret fanns en altarpredikstol med uppgång via en trappa från sakristian. En läktare finns markerad på skissen. (Se bildbilagan)	SvK, ATA
1840	Altarpredikstolen upplöstes och predikstolen flyttades till nordväggen. Arbetet utfördes av Peter Isberg. Hur korets östvägg såg ut efter detta är oklart. Någon typ av altarprydnad måste dock ha funnits. Troligen användes altarskåpet. Hålet i väggen mellan sakristian och koret måste ha satts igen. Möjligen var det även vid denna tid som sakristian förändrades så att innertaket gjordes plant istället för välvt.	SvK
1864	Det nuvarande tornet uppfördes 1864 av byggmästaren Peter Isberg och dennes son Johan Isberg efter ritningar av Ludvig Hawerman, daterad 1857. (En ritning tillskriven Isberg finns också bevarad, denna med inspiration från tornet i Runsten). Uppförandet av den nya tornet föregicks av rivning av det gamla. Kyrkorummet utvidgades därvid åt väster till det gamla tornets västra vägg. Möjligen återanvändes något av det gamla tornets västra murar, men detta är inte helt klarlagt. Invändigt innebar förändringen att läktaren fick flyttas och utvidgas. Samtidigt renoverades också kyrkan invändigt. Det var meningen att den nya lanterninen skulle uppföras av sten. Tornet byggdes därför med inmurade nischer, sk tromper i tornets fyra hörn som stöd för en åttkantig lanternin. Av någon anledning kom lanterninen aldrig att uppföras i sten, utan byggdes av trä som till stora delar plåtkläddes redan vid	SvK, ATA, KLM, BR

	<p>uppförandet. Hawermans ritning följdes i övrigt för lanterninens utformning. Urverk installerades i lanterninen. Tornet i övrigt förändrades en del jämfört med ritningen, troligen på grund av Isbergs önskemål. Tornets takfot utfördes med kalkstenskonsoler, fler fönster sattes in och kring torningången utfördes en portal som inte alls följde ritningen. På lanterninens takfot målades en meanderbård. Ingång till sakristian togs upp i öster. Ingången fick en omfattning av kolonnetter från den medeltida kyrkan.</p> <p>Den 17 september 1865 var hela färdigställd och arbetena avsynades.</p>	
1881	Ny altarpuppställning med det medeltida altarskåpet infogat. Ritning på detta finns i ATA signerar F R Ekberg.	SvK, ATA
1884	<p>Interiören ommålades. Orgel byggd av Åkerman & Lund, Stockholm, efter ritning av O A Mankell, installerades. Fotografier tagna av en man vid namn Billow 1918 visar hur kyrkan såg ut efter 1884 års renovering. Kyrkorummet var målat med ljust tak, marmorerad taklist och ljusa väggar. Kring ljuskronorna i mitten av taket fanns ett sirligt dekorationsmåleri, likt tårtpapper. Färgsättningen är svår att veta något om. Det som framgår av fotografierna är dock att bänkinredningen var målad med ljusa spegelfält, mörkare spegellist medan övrigt hade en mellanmörk kulör. Läktarbarriären verkar ha haft samma färgsättning. Kolonnerna under läktaren var målade i ljus kulör men med vad som ser ut som förgyllda kapital. Längst bak under läktaren fanns både i norr och söder en smal bänk som stod för sig själv. En brudbänk stod i norra delen av koret. (Den andra stod i tornet). På läktaren fanns bänkar i gradänger i norr och söder. Under läktaren var två läktartrappor placerade en från söder och en från norr. Dopfunten stod i den norra delen av koret. Tavlorna som numera hänger i sakristian hängde på norra korväggen.</p>	SvK, KLM
1895	<p>Fönsterspröjsningen förändrades till diagonalrutad, med ”stjärnliknande” spröjsning i halvrunda och kvartsrunda fönster. Detta gällde torn och långhus. Om bågarna i sakristian byttes ut 1895 är inte klarlagt, men de blev i vilket fall inte diagonalspröjsade. Fönstersnickerierna målades i vitt. Värmekamin installerades i norr, längs den norra långhusväggen i gången mellan de två norra kvarteren. Det tidigare sammanhållna norra kvarteret delades därmed i två.</p>	SvK, KLM
1899	Reparation av orgeln utförd av orgelbyggare E Wirell, Wirestad.	Församlingens arkiv
1901	Reparation av orgeln utförd av P A Lindahl, Kalmar Orgelfabrik.	Församlingens arkiv
1922	Troligen var det detta år som en ytterligare kamin installerades, nu mitt på södra långhusväggen.	Församlingens arkiv (ritning)
1922-23	Församlingen ansökte om att få lägga om tegeltaket. Kungliga byggnadsstyrelsen meddelade att man måste använda enkupigt	ATA, församlingens

	tegel lika befintligt och inte tvåkupigt som församlingen föreslagit. Även ny underpanel och spån lades under teglet. Församlingen bedömde att en tredjedel av det befintliga teglet var ”odugligt”. Därför måste man ha kompletterat med enkupigt nytt eller begagnat tegel.	arkiv
1926	En uppmätning gjordes interiört av Ernst Wranne. Ritningarna visar att en kamin stod mellan de två norra bänkkvarteren och ytterligare en väster om södra entrén. Vid den sistnämnde hade bänkraderna kortats av kring kaminen.	ATA
1927	<p>Stor exteriör och interiör renovering utfördes under ledning av byggnadsingenjör E Wranne, Kalmar och med byggmästare C J Ekblom, Borgholm, som entreprenör för murningsarbetena. För målningsarbetena stod målarmästare G Gustafsson, S:t Sigfrid.</p> <p>Fasaderna tvättades och lagningar gjordes med kalkbruk och avfärgning med kalkfärg. (Enligt arkivuppgifter från sammanställning gjord av Bröderna Olsson inför utvändiga arbeten 1974 omputsades långhuset helt och hållet 1927)</p> <p>Utvändiga snickerier målades med oljefärg med fönster i vitt och dörrar i brunt. Översyn skedde av tornhuvens takkonstruktion. Tornets plåttak och lanterninens plåtinklädda delar samt av övriga plåtdetaljer på kyrkan reparerades också. Bl a gjordes plåtintäckningen på lanterninens kupor nya. Smidesracket vid lanterninen justerades och målades. Kulorna av ek ersattes med nya. Korset på långhusets östra nockparti renoverades. Tornets taklist med konsoler rengjordes, lagades och fogströks. Lanterninen fick delvis en ny färgsättning. Bl a togs meanderbården längs med lanterninens takfot bort. Hela kyrkan fick nya solbänkar av kalksten, något djupare än de tidigare. Den västra portalen rengjordes och lagades. Inskriptionsplattan omförgylldes. Sakristians portal var vid denna tid i dåligt skick. Kolonnerna som var delvis överputsade och kalkfärgade rengjordes och reparerades. Kapitälerna i puts lagades också. Portalens överstycke ersattes med ett nytt. Även andra kompletteringar i portalen utfördes. Yttertrapporna fogströks.</p> <p>Invändigt lades nytt trägolv i bänkkvarteren och i koret. Kalkstensgolv i långhusets mittgång och sidogångar samt i vapenhuset lagades och fogströks. Även läktarens golv reparerades. Bänkinredningen byggdes om något för bättre sittkomfort. Troligen glesades också avståndet mellan bänkarna ur. Ombyggnaden gällde inte läktarens bänkar eller bänkarna under läktaren. Fönster och dörrar justerades och målades. Väggarna rengjordes och putslagades samt kalkavfärgades. Takpanel och taklist reparerades. Interiören målades, enligt beskrivning, i samma kulörer som före renoveringen. Taket och väggarna målades vita och bänkarna i grönaktig ton med vita speglar. Vinden isolerades.</p>	SvK, ATA

	<p>Predikstolens trappa förändrades. Nummertavlorna fick ny placering i korets yttre hörn i stället för på östväggen som tidigare. Ommålning och omförgyllning utfördes av predikstol, altarpuppställning, orgelfasad och nummertavlor. Altarskåpet och krucifixet omförgylldes. Byggnadsstyrelsen hade inte godkänt dessa arbeten varför församlingen fick reprimander från såväl läns museet som från Byggnadsstyrelsen. Skadan bedömdes dock inte vara så stor eftersom föremålet vid 1800-talets mitt hade fått sina ursprungliga färglager övermålade. Församlingen bannades vid tiden också för att ingen byggnadsarkeologisk undersökning hade gjorts under renoveringen av kyrkan i dess helhet.</p> <p>Kyrkan återinvigdes den 21 oktober 1927.</p>	
1936	En uppmättningsritning utfördes av E Wranne över östra porten och bänkarna. Här kan man se resultatet av 1920-talets stora renovering.	Församlingens arkiv
1939	<p>Ett detaljerat förslag om installation av nytt värmesystem med lågtrycksånga togs fram. Förslaget skulle bli ha inneburit ett pannrum under sakristian. Förslaget var framtaget av Värmeaktiebolaget Oscar Nilsson & Son, Kalmar och byggarbetena skulle utföras av Bröderna Olsson, Färjestaden. Av någon anledning kom arbetet inte till stånd och kaminerna blev kvar fram till 1951.</p> <p>Efter ett kyrkostämmeprotokoll fört den 30 juli 1939 beslutade församlingen att begära hjälp från byggnadsstyrelsen att göra upp ett program om en rad åtgärder som man önskade sig:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Innerfönster i koret med katedralglas, i övrigt med antikglas. Blyspröjsar med rektangulär indelning. - Nya golv i tornrummen där så erfordras. - Behandling med cyanväte mot trämask - Renovering av sakristian - Målning av kyrkans interiör - Innerdörrar vid södra utgången. <p>Ett program gjordes upp 1940 men arbetena kom inte till stånd förrän 1951 (se nedan).</p>	ATA
1939	Församlingen sökte byggnadsstyrelsens råd angående maskangrepp i trävirket i kyrkan.	ATA
1940	<p>Kyrkan besöktes av arkitekten i kungliga byggnadsstyrelsen Bernhard Schill för upprättande av program för vissa restaureringsåtgärder. Detta beskrivs i en tidningsartikel i Kalmar läns tidning den 2 januari 1940.</p> <p>I artikeln framgår att arkitekten föreslog utvändiga putsarbeten, att han anmärkte på att det fanns trämask i tornet och att han föreslog igenmurning av det halvrunda fönstret i koret. Vidare föreslogs att bänkinredningen skulle få en mer betonad avslutning mot koret t ex markerad av pyramider.</p>	ATA

	Konservering av brudbänkarna föreslogs också liksom anordnandet av en dopplats och omhängning av ljuskronor. Nya kollektståvar av tyg i stället för de gamla i järnplåt föreslogs också. Inget blev vid denna tid utfört.	
1942	Omhängning av klockorna samt installation av ringmaskin utfördes av M & O Ohlsson Klockgjuteri och armaturfabrik, Ystad.	Församlingens arkiv
1946	Planer fanns på att göra ett pannrum i bårhuset nordost om kyrkan för värmeinstallationer i kyrkan. Utfördes ej.	Församlingens arkiv
1946	Församlingen fick tillstånd till rökning med cyanväte mot trämask i kyrkan. I samband med dessa arbeten orsakades en del skador. Bröderna Olsson i Färjestaden fick i uppdrag att åtgärda dem. Delar av långhusets västra gavelvägg rengjordes och kalkades. Delar av golvet mellan orgeln och gavelväggen på läktaren samt i främre delen av södra sidogången och i koret byttes ut mot nytt furugolv. Ommålning av delar av orgelfasaden samt bänkskärmar och taket under läktaren utfördes också.	ATA, församlingens arkiv
1947	Det uppmärksammades åter att angrepp av trämask och husbock fanns i tornet och att de var så stora att de hotade stabiliteten i konstruktionen. Delar av det bärande virket byttes ut i samband med sanering.	Församlingens arkiv
1949	Inför en stor planerad renovering som skulle påbörjas 1951 gjordes en undersökning av sprickbildning i kyrkans yttermurar. Vid grävning konstaterades att grunden var neddragen till frostfritt djup. En stabilitetsundersökning gjordes också. Sprickbildningen konstaterades var av liten betydelse.	ATA
1951-53	<p>Stor interiör och exteriör renovering ledd av biträdande länsarkitekt Gunnar Lindsten, Kalmar. Det arbete som projekterades kom bara delvis att utföras. Nedan följer en beskrivning av det som utfördes. Entreprenör var byggnadsfirman Bröderna Olsson, Färjestaden. För färgsättning och konservatorsarbeten stod Sven Wahlgren, Jönköping. Målaremästare var Gunnar Lindberg, Eriksöre.</p> <p>Fasadernas puts lagades och kalkavfärgades. (Enligt uppgifter från firman Bröderna Olsson putsade tornet om helt och hållet vid denna renovering). Lanternintaket belades med kopparplåt som ersättning för svartplåt som togs bort. Lanterningen var före renoveringen målad i grå och gulbruna färgtoner. I tidningsartikeln står att lanterninen målades i en ljusare färgskala än tidigare. Enligt programmet skulle lanterninens trä ses över och repareras före målning. Järnräcket målades. Nya fönster med återgång till ursprunglig spröjsning sattes i långhuset. Fönstersnickerier målades med oljefärg. Dörrar skrapades rena från färg och fernissades. Nya hängrännor och stuprör monterades på kyrkan.</p> <p>Invändigt putslagades och kalkavfärgades väggarna i hela</p>	SvK, ATA, Församlingens arkiv

	<p>kyrkan. Kaminerna i långhuset togs bort. Kyrkorummets trätunnvalv målades i varmt ljusgrått (var även innan renovering grått). Ett vindfång byggdes mot söder med vikedörrar. I södra delen av koret ordnades en dopplats med dopfont och krucifix. Detta ledde till att några av de främre bänkarna kortades av. Möjligen var det också vid detta tillfälle som den främsta bänkraden mot koret togs bort. Nya innerfönster med blyinfattat antikglas monterades i befintliga karmar. Vid södra entrén ordnades ett vindfång med vikedörrar. Under södra läktaren avskiljdes ett utrymme med vikedörrar, avsett som förrum eller kapprum vid vigslar eller liknande. Gravhällen över prästen Erland flyttades från sakristian till långhusets norra vägg. Ljuskrönorna hängdes om i dubbla rader. På norra läktaren togs några bänkar bort för att bereda plats för kören. I koret uppsattes primklockan i en ny ställning.</p> <p>Snickerierna målades med oljefärg. Bänkarna justerades på något vis, hur är oklart. Hela interiören gavs en kraftigare färgsättning än tidigare. Bänkinredningen, som tidigare varit målad i grågrönt och gråvitt, målades nu i terrakottafärg i de inre delarna och med skärmar och dörrar i olika toner av grått och ramstycken i djupt blå lasyr. Altaromfattningen konserverades och fick enligt beskrivningen behålla sina ursprungliga kulörer. Predikstolen konserverades och återfick, enligt beskrivningen, sina ursprungliga färger. Altaret målades i kraftig grön färgton. Altarringen målades i djupt tegelrött och grått.</p> <p>Tornets hela träkonstruktion sågs över och reparerades inklusive takstolar. Vind ovan kyrkorum, sakristia och vapenhus isolerades. Sakristian fick en ny inredning med förvaringsskåp för textilier m m.</p> <p>Elektrisk värme (bänkvärme och väggradatorer), kraft och ljus installerades efter handlingar framtagna av civilingenjör Tor Engström, Kalmar. Detta innebar bl a att ljuskrönorna elektrifierades.</p> <p>Invigdes av biskop Malmeström den 16 juni 1953.</p>	
1957	Den madonnaskulptur som kommer från Algutsrums kyrka och som finns på Kalmar läns museum var utlånad till Statens historiska museum för utställningen "Folkkungatid".	KLM
1960-61	Omläggning av södra takfallet på långhuset och sakristian med återanvändning av de gamla pannorna. På norra takfallet borttogs samtidigt två takfönster och upplagning av taket gjordes där. På södra sidan borttogs två av tre takfönster.	Församlingens arkiv
1961	Nytt orgelverk tillkom bakom den äldre fasaden. Tillverkare: A Mårtenssons Orgelfabrik AB.	SvK
1963	Kyrkan besöktes och besiktigades av en Henrik Kjellberg, troligen konservator. Han observerade att altarskåpet hade	ATA

	bevarad ursprungsbemålning under senare skikt.	
1964	Församlingen firade tornets 100-årsjubileum. Fasadbelysning uppsattes.	KLM
1966	Toalett installerades i vapenhuset under ledning av arkitekt Gösta Gerdsjö, Kalmar. Den befintliga torntrappans nedre del upp till vilplan flyttades något västerut. Vilplanet förlängdes därefter, liksom trappträcket. Under torntrappan skapades ett utrymme för toalett.	SvK, ATA
1968	Konservering av triumfkrucifixet och porträttet av kyrkoherde Sven Lothenius utfördes av konservator Sven Wahlgren, Jönköping. Triumfkrucifixet befriades från övermålning och förgyllning och reparerades något vid maskangrepp. Porträttet överfördes på stödjeduk och spändes upp på ny kilram samt frilades från fernissa och påmålning, samt retuscherades och gavs ny fernissa.	KLM
1970	Efter tre års konservering var altarskåpet färdigkonserverat. Konservator: Sven Wahlgren, Jönköping.	ATA
1970-talets mitt	På 1970-talet planerades i flera omgångar exteriöra arbeten. Från 1974 finns arbetshandlingar framtagna. Dessa revideras sedan 1975. Planerna innebar putslagningar med kalkbruk och målning med Dryvall Medium, en gång och en gång strykning med Dryvall slätfärg vit. Fönstren skulle också målas men inte övriga snickerier. Byggnadsfirman Bröderna Olsson, Färjestaden AB var påtänkta för arbetet. Nya arbetshandlingar togs dock fram för ungefär samma arbete: putslagning, avfärgning och målning av fönster och stuprör och hängrännor. Slutbesiktning skedde 1977 och Nybro måleri utförde arbetet.	SvK, ATA, KLM, Församlingens arkiv
1979	Exteriöra plåtarbeten utfördes på lanterninen, projekterade av Ladéns Ingenjörbyrå, Kalmar. Bl a lagades lanternintaket och lanterninen målades, troligen även korset. Möjligen var det vid denna tid som urverken och urtavlor togs bort.	Församlingens arkiv
1982	Omläggning av långhusets norra takfall.	Församlingens arkiv
1983	Högtalarsystem installerades av Ackes Radio Ljud AB.	Församlingens arkiv
1983	Nya elinstallationer utfördes av Kjells Elektriska, Kjell Rosengren, Gårdby med Tor Engströms konsultfirma som kontrollant.	Församlingens arkiv
1983	Stor invändig renovering under ledning av Ivar Petersson vid Byggkonsult BA Bengtsson AB efter förslag antaget av kyrkostämman den 5 september 1982. Huvudentreprenör var Byggnadsfirma Arne Lövkvist AB, Kalmar. Måleriarbetet utfördes av Herb. Hagbloms måleri AB, Kalmar. De främsta bänkarna, en i söder och en i norr togs bort. Under läktaren togs flera, troligen tre, bänkar bort. Mot predikstolen avkortades bänkarna. Södra läktartrappan avlägsnades och under läktaren byggdes en inbyggnad för väntrum, kapprum,	KLM, Församlingens arkiv

	<p>hwc i söder samt kök/diskrum och förråd i norr. Nya spegeldörrar tillverkades till de nya utrymmena med befintliga som förlaga. Stengolv i vapenhus, mittgång och tvärgång rengjordes och foglagades med kalkbruk. Stora delar av stengolvet fick tas upp för nedläggning av rör. Kompletteringar gjordes med ny kalksten från Mysinge Stenhuggeri. Kyrkorummets trägolv slipades och lackades. Lagning av putsade väggar med kalkbruk och målning med silikatfärg. Bänkinredningen målades i olika grå och grågröna kulörer med terrakottafärgade speglar. Det tunnvalvda trätaket målades i himmelsblått. Vinden fick ny isolering. Anticimex gjorde vissa saneringsarbeten på vinden. Några nya armaturer installerades. Kyrkan återinvigdes efter renoveringen den 19 juni 1983.</p>	
1985	Bildväv av Sara Olaisson, Runsten, uppsattes på väggen bakom dopfunten. Bildvävnaden i ull och lin har mottot "Vägvisare"	SvK
1987	Ny elektrisk klockringningsutrustning installerades av Bergholtz Klockgjuteri AB.	Församlingens arkiv
1990	Besiktning av kyrkans inventarier utfördes av Anna Billing-Wetterlund vid Jönköpings länsmuseum. För flera av inventarierna bedömdes skicket vara allvarligt p g a för låg relativ luftfuktighet i kyrkan.	KLM
1992	<p>Stor utvändig renovering under ledning av Arkitektkontoret Eriksson & Westerlund AB och med entreprenaden delad mellan Herbert Hagblom AB, Kalmar (målningsarbeten) och BPA Vent- och Plåt AB (plåt och smide).</p> <p>Fasadernas puts sågs över och putslagningar utfördes med hydrauliskt kalkbruk. Fasadena målades med Serponit Kalkfärg våt i vitt på allt utom takfotslist på tornet som gavs en gulröd kulör. Många av kyrkans plåtarbeten byttes ut mot ny fabriksmålad plåt. Kyrkans fönster och dörrar liksom övriga snickerier målades. Stenportalen mot väster lagades med kalkbruk. Innanför västra porten utfördes putslagning och målning med Kalkfärg våt. Vid torningången i väster målades siffrorna i på kalkstensplaketten. Korset på östra gavelspetsen fästes och ett takläckage åtgärdades. Två nya stuprör uppsattes vid sakristian.</p> <p>På tornet och lanterninen utfördes de mest omfattande arbetena. Torntaket fick en helt ny plåtbeklädnad med mörkgrön plåt. Det samma gällde lanternintaket. Räcktet på torntaket fick nya kulor och fyrkantiga plåtar samt rostskyddsbehandlades och målades i svart. På tornet sattes stuprör upp för avledning av vatten. Rötskadade delar av lanterninens väggar och övriga konstruktion byttes ut. All plåt byttes ut. Nya ovala fönster uppsattes. Luckorna gjordes helt nya av tryckimpregnerat virke. Beslag för maskinell lucköppning samt gångjärn återanvändes. Lanterninen fick en ny färgsättning i vitt, gult och rött, framtagen av arkitekt Margit Westerlund. (Före renoveringen var lanterninen färgsatt</p>	SvK, ATA, KLM

	i vitt, beige, gulbrunt och brunt.) Lanterninens kors målades i gult. Dränering utfördes kring tornet vid de nya stuprören. Det planerade arbetet med att byta ut plåten på kulorna över lanternintakets fönster utgick.	
1992	Förgyllnings- och konserveringsarbeten utfördes på altarpopsatsen, altarringen, kapitälerna till läktarkolonner, läktarbarriärens lister samt lyrmedaljong, nummertavlorna nedanför läktaren, orgelfasaden, predikstolen, strålsolens strålar ovan södra utgången samt dörröverstyckena till sakristian. Förgyllningsarbetena utfördes av Mittbrodt's Restaureringsverkstad och Georg Anderssons Måleri, konserveringsarbetena av konservatorer vid Jönköpings länsmuseum.	KLM
1993	Altarskåpet konserverades av konservatorer vid Jönköpings länsmuseum.	KLM
1994	Garantibesiktning efter den utvändiga ommålningen (2 års garanti). En del brister konstaterades: spjälkning och skador på foder vid tornluckor. Gångjärn på tornluckor rostar. Sprickor över fönster i plan 1.	KLM
1995	Triumfkrucifixet konserverades av konservator vid Jönköpings länsmuseum, Leif Berg.	KLM
2001	Församlingen ansökte om att få avyttra ett utbytt orgelverk, nämligen delar till Åkerman & Lundorgeln från 1884. Länsstyrelsen avslag ansökan.	KLM
2002	Nytt knäfallstyg i blått (ungefär samma kulör som tidigare).	KLM
2002	Nya elradiatorer uppsattes längs med kyrkorummets väggar.	Församlingens arkiv.
2002	Ny ljudanläggning installerades.	Vaktm. A.N.
2004	En brandlucka i stål monterades i passagen mellan torn och kyrkvind.	KLM
2004	Takomläggning på långhusets södra takfall utfördes av Nybyggarna i Färjestaden AB, Lars-Göran Argus. På spånbeläggningen lagdes oljehärdad takboard och ny strö- och bärläkt. Det gamla teglet återanvändes, kompletterat med tegel av samma sort taget från skolan i Södra Möckleby. Det konstaterades att huvuddelen av teglet på kyrkan är Hebytegel. Teglet kramlades fast med S-krok av rostfritt stål. Hängrännor och ståndrännor justerades. En ny fotplåt lades längs takfoten. Den svartmålade vindskivan med tandsnittsdekoren vid gaveln mot öster spikades åter fast. Vid återmonteringen flyttades takfönstret någon i sidled för att passa till pannorna (mindre än en pannbredd).	KLM
2006	Två nya ljusringar av mässing tillkom i koret och två av de befintliga ljuskronorna fick en ny placering ovan de främre bänkkvarteren. Arkitekt: Margit Westerlund, Borgholm.	KLM
2006	Efter problem med sviktande golv i mitten av koret sågades en öppning upp i brädgolvet, för inspektion av konstruktionen. En skiva lades in under golvreglarna, så att konstruktionen fick stöd mot underlaget. De befintliga brädorna återmonterades.	KLM
2007	Vård- och underhållsplanering utförd.	KLM

II.2 RELATIONS- OCH STATUSBESKRIVNING

Produkter och kulörer vid 1992 års utvändiga renovering

Kyrkans senaste utvändiga renovering utfördes 1992 enligt handlingar upprättade av Westerlunds Arkitektkontor AB. Förfrågningsunderlagets administrativa föreskrifter, material- och arbetsbeskrivning och ritningar är daterade 1992-06-02. Utvändig färgsättning upprättades 1992-08-20, med reviderad illustration (fasad mot väster) från 1992-08-25.

Lagningar i putsytor skulle utföras med Serponit Kalkgrund (hydraulisk) och Serponit Hydrauliskt Kalkbruk. Putsytor avfärgades sedan med Serponit Kalkfärg Våt, kulör 11A vit (Enligt uppgift från Maxit AB motsvarande NCS edition 1 0500). Putsade fält mellan takfotsdetaljer under takfoten på tornet avfärgades i kulör 24 C gulröd (motsvarande NCS edition 1 1030-Y20R).

Tak på torn och lanternin kläddes med ytbelagd plåt Lindab PLX 175my, kulör nr 874 mörkgrön. Kulören finns fortfarande som standard och motsvaras enligt Lindab närmast av NCS S 6020-G30Y. Lanterninens väggar kläddes med ytbelagd plåt Plannja PVF2, i två gula och en brunröd kulör. Till de största ytorna användes kulör nr 34 rödgul. Som accent användes nr 84 klar rödgul och nr 235 brunröd. Plannjas färgbeteckningar har ändrats sedan 1992. Enligt uppgift från Plannja motsvaras kulörerna närmast av (nr 34) NCS S 1040-Y20R, (nr 84) NCS S 1060-Y20R och (nr 235) NCS S 4040-Y80R. Plåtbeslagen på översidan av tornväggens avfasningar skulle kläs om med ytbelagd plåt av fabrikat Plannja, kulör nr 141 mörkgrå. Kulören motsvaras enligt Plannja närmast av NCS S 7502-B. Nya stuprör och hängrännor skulle utföras av fabrikat Lindab Plåtisol.

Täckmålning på trä skulle utföras med traditionell linoljefärg. Lanterninens detaljer av trä målades vita NCS S 0502-Y. Kyrkans fönster målades utvändigt i en grå ton. Kulörbeteckningen för fönstren finns inte angiven i arkitektens färgsättningsförslag från 1992. Vid kontroll 2007 överensstämde fönsterkulören närmast med NCS S 2005-G30Y. Den angivna kulören bör användas vid bättringsmålning. Eftersom den befintliga färgen var solblekt vid undersökningstillfället bör en något mörkare ton, NCS S 3005-G20Y, användas när samtliga fönster skall målas om.

För ytterligare detaljer hänvisat till arkitektens förfrågningsunderlag och övriga handlingar upprättade i samband med renoveringen 1992.

II.2.1 Kyrkobyggnaden stomme, exteriör

Förklaring till beteckningar använda i kolumnen för prioritet:

- I Akut
 II Snarast Åtgärd inom tre år
 III Kan anstå Åtgärd avvaktas eller utförs i samband med andra åtgärder

Långhus uppfört 1822 (se cd med dokumentationsbilder under flik 15)

Byggnads-del	Konstruktion och material	Färg: kulör och material	Kulturhistorisk kommentar	Brister/skador	Prioritet	Åtgärdat: datum och signatur
Grundläggning	Ej besiktigad. Vid undersökningar 1949, med anledning av sprickor i söderväggen, konstaterades att grunden var neddragen till frostfritt djup och låg på grovt grus. Grundläggningen ansågs stabil.	-	Från 1822. Delar av norra långhusväggens grundläggning kan härstamma från den medeltida kyrkan. Detta bör undersökas vid framtida arbeten.	-	-	
Väggstomme	Kalksten	-	Från 1822. Delar av byggnadsmaterial taget från den medeltida kyrkan. Delar av norra långhusväggens grundläggning kan härstamma från den medeltida kyrkan. Detta bör undersökas vid framtida arbeten.	Sprickor i fasaderna, se nedan, tyder på att det finns vissa sätttningsproblem i väggstommen.	-	
Sockel	Slätputs. Höjd ca 5-10 cm över marknivå. Sockelytan ligger något innanför fasadernas spritputs. Sockeln är med hänsyn till materialets hårdhet troligen utförd av bruk med	Vit kalkfärg våt, lika fasad.	Organisk färg på sockeln togs bort 1992. För uppgifter om putsarbeten i övrigt se under "Fasad".	Generellt endast vissa ytliga defekter som missfärgningar, vittrad färg, påväxt av alger och tunna sprickor. Något större förekomst av ovan nämnda skador vid långhusets	III	

	inblandning av cement. Om utförandet är samma som på tornet är putslagret ca 5 cm tjock och fortsätter 10 cm under mark.			nordvästra och nordöstra ytterhörn, samt i innerhörnet i sydost, vid mötet med sakristian.				
Fasad	Spritputs. Slätputs i fönsternischer och på, från väggytan utskjutande, bågformade omfattningar över fönsteröppningar.	Vit kalkfärg våt	<p>Långhuset omputsades delvis (eller helt?) 1927. Putslagningar och avfärgningar har också utförts 1951, 1974-75 samt senast 1992. Vid samtliga renoveringar har föreslagits kalkputs och kalkavfärgning, men senast blev det kalkfärg våt som målningsskikt.</p> <p>Norra fasaden har två lodräta markeringar i putsskiktet, under den västligaste fönstret västra hörn och något väster om det östligaste fönstret. Markeringarna visar sannolikt murskarvar som varit synliga i samband med putsarbeten.</p> <p>Sprickbildningar i södra fasaden omtalas 1922, 1927 och 1949. Murarna avlastades något 1952 då en murstock revs.</p>	<p>Fasadernas avfärgning något vittrad mot öster och väster.</p> <p>Vittrad avfärgning på flera av fönsteröppningarna slätputsade överstycken.</p> <p>Sprickor i putsen över i stort sett samtliga fönster. Störst sprickor över södra fasadens östligaste fönster, och över norra fasadens fönster längst i öster och väster. Sprickorna över fönstren ser ut att ha målats över med organisk färg (1994), som nu flagar.</p> <p>Färgskiktet generellt vittrat i fönsternischernas nedre del. Vid flera nischer har även putsskiktet skadats - i två fönster mot söder och tre mot norr.</p> <p>Missfärgning efter vatten och skador i putsen under östra fasadens södra fönster,</p>	III	III	III	III

				beroende på spricka i solbänken, se nedan.		
Takfot	Slätputsad profilerad gesims mot norr och söder.	Vit kalkfärg våt	Senast målad 1992. För uppgifter om putsarbeten se under "Fasad".	Många av sprickorna över fönsteröppningarna fortsätter upp genom gesimsen. Sprickorna ser ut att ha målats över med organisk färg (1994), som nu flagar.	III	
	Vid gavelfasaderna mot öster och väster finns en tandsnittsfris av trä som följer takets vinkel.	Svart oljefärg	Frisen är troligen ursprunglig, från 1822 och utgör tillsammans med den rusticerade omfattningen kring södra ingången en av få dekorativa detaljer på långhuset.	-	-	
Takstomme	Brutet sadeltak. Takstolar av trä.	-	Ursprunglig takkonstruktion från 1822. Takstolarna har spår av kalkbruk, vilket visar att taket ursprungligen varit belagt med understruket tegel. Några balkar är återanvända från en äldre konstruktion.	Nära takfoten på norrsidan finns en lös tegelpanna. Det övre takfallet mot norr ser ut att ha en svacka ungefär mitt på taket, vilket bör undersökas.	I III	
Taktäckning	Enkupigt lertegel på strö- och bärläkt. Under bärläkten ligger på södersidan oljehärdad takboard, på ett äldre underlag av stickepån och svallbrädor. Om spånbeklädnaden kompletterats med board, eller annat moderns tätskikt, även mot söder är inte känt. Mot söder är alla pannor kramlade.	-	Tegelpannorna är till stora delar från Heby tegelbruk. Långhuset hade troligen även ursprungligen enkupigt tegel. Omläggning skedde senast 2004 mot söder och på 1980-talet mot norr. Södra sidan hade tidigare lagts om 1960-61. Dokumenterad omläggning av hela taket skedde 1922, med	-	-	

	Mot norr är endast vissa pannor kramlade, främst pannor intill tornet som ersatts under senare tid.		delvis återanvänt tegel, då även nytt svall och spån lades.			
Avtäckningar	Målad plåt.	Svart oljefärg	Plåtarna på gavlarnas vattbrädor är moderna, troligen från 1992. Avtäckningsplåtarna på de putsade gesimsernas utskjutande partier vid gavlarna kan vara gamla.	-	-	
Takfönster	Ett litet takfönster av järn i det övre takfallet mot söder.	-	Troligen från 1922.	Fönsterkittet behöver kontrolleras.	II	
Takavvattning	Hängrännor och stuprör av målad plåt. Modernt utförande med mjuka böjar på hängrännor. Stuprör placerade mellan fönstren på fasader mot söder och norr, två per fasad. Stuprör ansluter till rör i mark. Försedda med lövrensare.	Svarta hängrännor, vita stuprör	Hängrännor och stuprör från 1951-53, justerade och kompletterade vid senare renoveringar. Stenkistor förnyades under sent 1980-tal, då även lövrensare tillkom.	Vid kraftigt regn rinner vatten över hängrännornas kanter, framför allt vid norra sidans västra hörn. Troligen är rännor och stuprör något underdimensionerade.	II	
Sydportal	Slät puts med rusticering.	Vit kalkfärg våt	Den rusticerade omfattningen med segmentbågad form är från 1822 och typiskt nyklassicistisk. För uppgifter angående ytbehandlingar se under "Fasad".	Något vittrad avfärgning i smygen. Spricka i putsen vid sockelns anslutning mot trapplan.	III III	
Dörrparti till sydportal	Inåtgående pardörr. Konstruerad som bräddörr, utvändigt klädd med speglar. Invändigt stående grova brädor. Ursprunglig beslagning med smidda bandgångjärn och äldre	Utv. brun oljelasyr Inv. ljus grå oljefärg	Dörrpartiet är sannolikt från 1822. Dörrbladen är rikt dekorerade med skuren dekor. Spegelfälten har räfflor respektive hålkälspartier. Horisontalt över dörrbladen	Den utvändiga ytbehandlingen ser konstig ut, beroende på att den tidigare ådringsmålningen till stora delar vittrat bort och att underhåll utförts flödigt med olja. Frågan om fortsatt	III	

	låsanordning.		löper en dekor i form av stiliserade fiskar (gammalt kristet motiv) och en fris av pärlor och stavar. Den nuvarande bruna ytan har tidigare troligen haft ett ådringsmönster.	underhåll alt. förnyad ådringsmålning bör diskuteras med antikvarie.		
Fönster	Tolv höga rundbågiga fönster. Samtliga fönster är av trä. Inga är öppningsbara. Fönstren består av sex lufter. De har dubbla glas, där den yttre och inre bågen skruvats samman från insidan. De inre glasen är av tonat s.k. antikglas och är indelade i smårutor med blyspröjs. Klarglas utan spröjsindelning i de yttre bågarna.	Ljusgrå linoljefärg	Fönstrens storlek och antal är ursprungligt. Nuvarande karmar möjligen från 1822 eller 1895, Bågar från 1951-53 års renovering, då man återgick till ursprunglig spröjsning efter att från 1895 ha haft diagonalrutad indelning. Fönstren målades senast 1992.	Flagande färg, i första hand på fönster mot söder. Mindre sprickor i kitt. Karmbottenstycken bör bättringsmålas ofta, på grund av solbänkarnas utförande. Invändigt flagande färg på nedre delen av den västra gavelns fönster söder om tornet. Spräckt glas i den västra gavelns fönster norr om tornet. Tre små hål i glaset till samma gavelns fönster söder om tornet.	II II II	
	Högt upp på den östra gaveln sitter ett lunettfönster av trä. Fönstret har två fasta bågar och enkelt glas. Indelning med träspröjs. Fönstret är till skillnad från långhusets övriga fönster placerat i det yttre vägglivet.	Ljusgrå linoljefärg	Utförandet med träspröjs och placeringen i väggen visar att vindsfönstret är äldre än långhusets övriga fönster.	Kraftigt flagande färg.	II	

	Längre ner på östra gaveln, under ovan beskrivna fönster, sitter ytterligare ett lunettfönster av trä. Fönstret har fyra fasta bågar. Det är i övrigt konstruerat på samma sätt som de stora långhusfönstren.	Ljusgrå linoljefärg	Lunettfönstret har av utförandet att döma samma ålder och historia som långhusets stora fönster d v s karmar från 1822 eller 1895 och bågar från 1951-53.	Flagande färg och bortfall av kitt.	II	
	Högt upp på västra gaveln sitter kvartscirkelformade träfönster, ett på var sida om tornet. Fönstren består av två lufter, en fast och en öppningsbar. De har dubbla glas, med separata yttre och inre bågar. De inre glasen är av tonat s.k. antikglas och är indelade i smårutor med blyspröjs. De yttre bågarna har liksom långhusets övriga fönster klarglas, men är här indelade med träspröjsar.	Ljusgrå linoljefärg	Fönstren har trots det något avvikande utförandet troligen samma ålder och historia som långhusets stora fönster, d v s karmar från 1822 eller 1895 och bågar från 1951-53.	Fönstren har inte besiktigats på nära håll, men har troligen samma underhållsbehov som övriga fönster.	II	
Solbänkar	Grå kalksten	-	Från 1927, då de ursprungliga solbänkarna byttes ut. I samband med kyrkans renovering 1992 sågades ett spår på solbänkarnas undersida, för bättre vattenavrinning.	Solbänkarnas svaga lutning har troligen bidragit till de skador i putsen som finns i nederkant av många fönsternischer. Solbänken till östra fasadens södra fönster är spräckt, vilket ger skador i avfärgning och puts. Om sprickan inte är möjlig att tätas bör stenen bytas ut.	III II	
Trappa	Omkring 10 cm högt trapplan	-	Den trappsten som ligger	-	-	

	av grå kalksten framför sydportalen.		utanför sydportalen ska enligt uppgift från Ragnhild Boström 1985 vara altarskivan från den medeltida kyrkan. Skivan saknar dock synliga kännetecken.			
--	--------------------------------------	--	---	--	--	--

Sakristia uppförd 1822 (se cd med dokumentationsbilder under flik 15)

Byggnads-del	Konstruktion och material	Färg: kulör och material	Kulturhistorisk kommentar	Brister/skador	Prioritet	Åtgärdat: datum och signatur
Grundläggning	Ej besiktigad. Se grundläggning Långhus.	-	Från 1822.	-	-	
Väggstomme	Kalksten	-	Från 1822, delar av byggnadsmaterialet taget från den gamla kyrkan.	-	-	
Sockel	Slätputs. Höjd 0-10 cm över marknivå. Sockelytan ligger något innanför fasadernas spritputs. Sockeln är med hänsyn till materialets hårdhet troligen utförd av bruk med inblandning av cement. Om utförandet är samma som på tornet är putslagret ca 5 cm tjock och fortsätter 10 cm under mark.	Vit kalkfärg våt, lika fasad.	Organisk färg på sockeln togs bort 1992. För uppgifter om putsarbeten i övrigt se under "Fasad".	Något missfärgad och vittrad yta mot öster, norr om portal.	III	
Fasad	Spritputs. Slätputs i fönsternischer och på, från väggytan utskjutande, bågformade omfattningar över fönsteröppningar.	Vit kalkfärg våt.	Sakristian omputsades delvis (eller helt?) 1927. Putslagningar och avfärgningar har också utförts 1951, 1974-75 samt senast 1992. Vid samtliga renoveringar har föreslagits kalkputs och kalkavfärgning. Senast målades dock med Kalkfärg våt.	Avfärgningen på nedre delen av norra fasaden är något vittrad. Mindre skada efter påkörning i ytterhorn mot nordväst. Äldre skada, bortfall av spritputs, nära mark mot söder. Ytan har målats över med kalkfärg. Tunn spricka i putsen över	III III III III	

				fönsteröppningen mot söder.		
Takfot	Slätputsad profilerad gesims mot norr och söder.	Vit kalkfärg våt	Senast målad 1992. För uppgifter om putsarbeten se under "Fasad".	Sprickan över fönsteröppningen mot söder fortsätter upp genom gesimsen.	III	
	Vid gavelfasaden mot öster finns en tandsnittsfris av trä som följer takets vinkel.	Svart oljefärg	Frisen är troligen ursprunglig, från 1822.	-	-	
Takstomme	Brutet sadeltak. Takstolar av trä.	-	Takkonstruktionen, som är ursprunglig från 1822 är synlig från vinden via uppgång i sakristians innertak. Takstolarna har spår av kalkbruk, vilket visar att taket ursprungligen varit belagt med understruket tegel. På takstolarna sitter invändigt en träkonstruktion som visar att sakristian ursprungligen haft ett tunnvalvt innertak.	-	-	
Taktäckning	Enkupigt lertegel på strö- och bärläkt. Underlag av stickespån och svallbrädor. Om spånbeklädnaden kompletterats med board eller annat modernt tätskikt är inte känt. Inga pannor är kramlade.	-	Enkupigt lertegel, till stora delar från Heby tegelbruk. Sakristian hade troligen även ursprungligen enkupigt tegel. Dokumenterad omläggning av kyrkans samtliga tak skedde 1922, med delvis återanvänt tegel, då även nytt svall och spån lades.	Utförande och skick på läktning och spån ej inspekterat. Besiktning bör utföras.	II	
Avtäckningar	Målad plåt.	Svart oljefärg	Plåtarna på gavelns vattbrädor och vid takets möte med långhusgaveln är moderna, troligen från 1992.	-	-	

			Avtäckningsplåtarna på de putsade gesimsernas utskjutande partier vid gaveln kan vara gamla.			
Takavvattning	Hängrännor och stuprör av målad plåt. Modernt utförande med mjuka böjar på hängrännor. Stuprör placerade intill mötet med långhuset, ett mot norr och ett mot söder. Stuprör avslutas med utkastare vid mark.	Svarta hängrännor, vita stuprör	Hängrännor och stuprör från 1951-53. Utkastarna utbytta 1992.	-	-	
Portal i öster	Portik med bas, kolonner och kapital av sandsten, överliggare i kalksten.	Spår av vit kalkfärg på medeltida delar	Ingång upptagen 1864. Portiken skapades då, delvis av byggnadsdelar från den gamla kyrkan. Kolonnerna med baser och kapital är medeltida medan entablementet, d v s överliggaren är från 1864.	De medeltida delarna är kraftigt vittrade. Lagningar utförda med för hårt bruk.	III	
Dörrparti i öster	Inåtgående pardörr. Konstruerad som bräddörr, utvändigt klädd med speglar. Invändigt stående grova brädor. Ursprunglig ålderdomlig beslagning.	Utv. brun oljelasyr Inv. ljus grå oljefärg	Dörrparti från 1864 med kraftiga profiler kring fyllningarna. Den nuvarande bruna ytan har tidigare troligen haft ett ådringsmönster.	Den utvändiga ytbehandlingen ser konstig ut, beroende på att den tidigare ådringsmålningen till stora delar vittrat bort och att underhåll utförts flödigt med olja. Frågan om fortsatt underhåll alt. förnyad ådringsmålning bör diskuteras med antikvarie.	III	

Fönster	Två rundbågiga fönster av trä, ett mot söder och ett mot norr. Tre fasta lufter. Fönstren har dubbla glas, där den yttre och inre bågen skruvats samman från insidan. De yttre glasen är indelade med blyspröjs. Spröjsarna har horisontell förstärkning (stormstag) av smitt järn. Tonat glas i den övre luften utvändigt, i övrigt klarglas. Inre bågar utan spröjsindelning. Invändigt är sakristians fönsteröppningar försedda med galler av smitt järn.	Ljusgrå linoljefärg	Karmar möjligen från 1822, bågar troligen från 1895. Målades senast 1992.	Stormstagen är rostiga och behöver målas om. En av de små utvändiga rutorna mot söder är spräckt.	II II	
	Högt upp på den östra gaveln sitter ett litet runt fönster av trä. Fönstret har en fast båge och enkelt glas. Indelning med blyspröjs. Fönstret är till skillnad från sakristians övriga fönster placerat i det yttre vägglivet.	Ljusgrå linoljefärg	Karm och båge från 1895 eller 1822.	Kraftigt flagande färg.	II	
Solbänkar	Grå kalksten	-	Från 1927, då de ursprungliga solbänkarna byttes ut. I samband med kyrkans renovering 1992 sågades ett spår på solbänkarnas undersida, för bättre vattenavrinning.	-	-	
Trappa	Två plansteg och ett vilplan av kalksten. Spritputsade och	-	Från 1864.	Sprickor och bortfall av puts på trappans sidor.	III	

	avfärgade sidor. Stomme trol. utförd av tegel.					
--	---	--	--	--	--	--

Torn uppfört 1864 (se cd med dokumentationsbilder under flik 15)

Byggnads-del	Konstruktion och material	Färg: kulör och material	Kulturhistorisk kommentar	Brister/skador	Prioritet	Åtgärdat: datum och signatur
Grundläggning	Ej besiktigad. Se grundläggning Långhus.	-	Från 1864.	-	-	
Väggstomme	Kalksten	-	Från 1864, delar av byggnadsmaterialet taget från det medeltida tornet som samtidigt revs.	-	-	
Sockel	Slätputs. Höjd 0-15 cm över marknivå. Sockelytan ligger något innanför fasadernas spritputs. Sockeln är med hänsyn till materialets hårdhet troligen utförd av bruk med inblandning av cement. Putslagret är ca 5 cm tjock och fortsätter 10 cm under mark.	Vit kalkfärg våt, lika fasad.	Organisk färg på sockeln togs bort 1992. För uppgifter om putsarbeten i övrigt se under "Fasad".	Generellt endast vissa ytliga defekter som missfärgningar, vittrad färg, påväxt av alger och tunna sprickor. Något större förekomst av ovan nämnda skador intill utkastare från stuprör.	III	
Fasad	Spritputs. Slätputs i fönsternischer och på, från väggytan utskjutande, fönsteromfattningar.	Vit kalkfärg våt.	Tornet omputsades delvis 1927. En total omputsning skedde 1951-53. Lagningar och avfärgningar har också utförts 1974-75 samt senast 1992. Vid samtliga reoveringar har föreslagits kalkputs och kalkavfärgning. Senast målades dock med Kalkfärg våt.	Fasadernas avfärgning något vittrad mot norr och väster. Fasaden mot norr något smutsad, vilket gör att bomlagen framträder. Vittrad avfärgning på fönsteröppningarnas slätputsade omfattningar och i nischerna. Sprickor i putsen över fönstren mot söder.	III III III III	

				En liten skada i putsen nära mark på fasaden mot väster, norr om portalen.	III	
Takfot	Fris av kalkstenskonsoler med putsade ytor mellan.	Gulröd kalkfärg våt	De vackert formade kalkstenskonsolerna ger en markerad avslutning till tornet. Motivet återfinns på flera av de torn som uppfördes på Öland under 1800-talets mitt. Konsolerna återfinns inte på ritningen av Hawerman utan utfördes sannolikt på initiativ av P Isberg.	Avfärgningen något vittrad i underkant mot söder.	III	
Takstomme	Enligt handling från 1992 utförd av 2"x4" reglar.	-	Utbyttes 1992. Ursprunglig konstruktion dokumenterad 1992.	-	-	
Taktäckning	Ytbelagd falsad plåt, fabrikat Lindab, på svall av 23 mm råspont.	Grön fabrikslackerad	Tornet fick nytt plåttak 1992.	-	-	
Avtäckningar	Ytbelagd plåt.	Svart fabrikslackerad	Plåtavtäckningar byttes ut 1992.	-	-	
Takavvattning	Hängrännor och stuprör av ytbelagd plåt. Modernt utförande med mjuka böjar på hängrännor. Stuprör mot norr och söder. Stuprör avslutas med utkastare vid mark.	Svarta hängrännor, vita stuprör	Tornet saknade takavvattning fram till 1992.	-	-	
Västportal	Portal av grå kalksten bestående av kannelerade pilastrar med bas och kapital markerade med	Grå och röd kalksten	Tillkommen 1864, sannolikt utformad av P Isberg eftersom utförandet inte följer	Misspydande vita lagningar i skarvar mellan de röda stenarna vid öppningens sidor.	III	

	inhuggna speglar. Plåttäckta entablement med mittställd inskriptionsplatta i röd kalksten.		Hawermans ritning. Ovan den klassicerande portalen finns en inskriptionsplatta med texten "ÅR 1864 ÅR DETTA TORN UPPBYGGT UNDER KONUNG KARL VX LYCKLIGA REGERING". Portalen renoverades senast 1992 och texten i inskriptionsplattan förgylldes.			
Port mot väster	Inåtgående pardörr. Konstruerad som bräddörr, utvändigt klädd med speglar. Invändigt stående grova brädor. Ursprunglig ålderdomlig beslagning.	Utv. brun oljelasyr Inv. ljus grå oljefärg	Dörrparti från 1864 med kraftiga profiler kring fyllningarna. Senast målad 1992. Den nuvarande bruna ytan har tidigare troligen haft ett ådringsmönster. I springor syns spår av vit färg.	Den utvändiga ytbehandlingen ser konstig ut, beroende på att den tidigare ådringsmålningen till stora delar vittrat bort och att underhåll utförts flödigt med olja. Frågan om fortsatt underhåll alt. förnyad ådringsmålning bör diskuteras med antikvarie. Dörrbladen är något skeva, så att det bildas en springa i nedre delen.	III III	
Fönster	Tio höga och smala enlufts fasta träfönster. Enkelt glas indelat med träspröjs. Fönstren är möjliga att lossa från insidan med hjälp av haspar.	Ljusgrå linoljefärg	Fönstrens placering och antal har varit detsamma sedan tornet byggdes 1864. De diagonalspröjsade bågarna tillkom 1895.	Fönstren har inte besiktigats på nära håll, men har troligen samma underhållsbehov som övriga fönster. Tornfönstren behöver även målas om invändigt.	II	

	Lunettfönster av trä över västportalen. Treluffer. Fasta bågar. Enkelt glas indelat med träspröjs.	Ljusgrå linoljefärg	Troligen från 1895.	Flagande färg i underkant.	II	
Solbänkar	Grå kalksten		Från 1927, då de ursprungliga solbänkarna byttes ut.	-	-	
Trappa	Trappplan av kalksten i nivå med övrig kalkstensbeläggning	-	Trol. från 1864	-	-	

Lanternin uppförd 1864 (se cd med dokumentationsbilder under flik 15)

Byggnads-del	Konstruktion och material	Färg: kulör och material	Kulturhistorisk kommentar	Brister/skador	Prioritet	Åtgärdat: datum och signatur
Vägg-stomme	Trä	-	Stommen delvis utbytt 1992.	-	-	
Fasad	Ytbelagd falsad plåt, fabrikat Plannja.	Två gula och en brunröd kulör, fabriks-lackerad	Fasadens olika delar tydliggörs dels genom färgsättning dels genom material; plåt och trä. En rusticering antyds genom de falsade plåtarna. Fasaden har alltid varit plåtklädd och genomgått större renoveringar 1927, 1951-53, 1979 och senast 1992 då all plåt byttes ut och färgsättningen gjordes om. Lanterninen har varit färgsatt på olika sätt genom åren, efter 1927 i grått och gulbrunt, efter 1953 i en ljusare färgskala, efter 1979 i vitt, beige, gulbrunt och brunt.	Ytor mot norr är kraftigt smutsade.	II	
Takfot	Gesims med profilerade lister av trä och en mellanliggande bred och slät yta av ytbelagd plåt, fabrikat Plannja	Träytor: vit oljefärg. Plåtytor gula: fabriks-lackerade.	Ursprungliga lister av trä samt plåt från 1992. Takfoten hade ursprungligen en målad meanderbård som togs bort vid 1927 års renovering.	Flagande färg på träytor.	II	
Tak-stomme	Trä. Svängt tak med fasade hörn.		Ursprunglig konstruktion. Översyn skedde 1992.	-	-	
Taktäck-ning	Ytbelagd falsad plåt, fabrikat Lindab, på träsvall.	Grön fabriks-	Från början svartplåt, från 1953 kopparplåt, vilken utbyttes	Ytor mot norr är kraftigt smutsade.	II	

		lackerad	1992. Gamla svallbrädor.			
Taklucka	Plåtklädd lucka mot nordväst.	Grön fabriks-lackerad	Från 1992.	-	-	
Takkupor	Delvis ny beklädnad av ytbelagd falsad plåt, fabrikat Lindab. Bevarade äldre delar av målad järnplåt. Ev. snidade detaljer av två.	Ny plåt: grön fabriks-lackerad Äldre plåt: grön linoljefärg. Trädelar: vit linoljefärg.	Ursprunglig utformning, delvis ny plåtbeklädnad från 1992.	Smutsiga ytor mot norr. Flagande färg på träytor	III II	
Luck- och fönster-omfattningar i väggar	Trä	Vit linoljefärg	Till största delen bevarade ursprungliga delar från 1864.	Flagande färg	II	
Luckor i väggar	Tryckimpregnerat virke, utvändig beklädnad av ytbelagdplåt, fabrikat Plannja.	Utv. brunröd, fabriks-lackerad plåt Inv. Grå oljefärg	Luckorna gjordes helt nya 1992 samt fick ny plåtbeklädnad.	Ytor mot norr är kraftigt smutsade.	II	
Fönster	Fyra lunettfönster, placerade ovan ljudluckorna. Åtta rektangulära, smala fönster i andra våningsplanet, samt i huven fyra ovala fönster, sk oxögon. Samtliga fönster av trä	Vit linoljefärg	Lunettfönstren, de rektangulära fönstren och ett av de ovala fönstren är ursprungliga från 1864, eller från 1895. Tre av de ovala är nya från 1992.	Flagande färg	II	

	med enkelglas. Ej öppningsbara. Indelade med träspröjs.					
Räcke	Järnsmede.	Svart oljefärg.	Räcket är ursprungligt från 1864. Målades senast 1992 då det också kompletterades med nya trækulor och kvadratiska plåtar.	Vittrad färg, ännu inga rostangrepp	II	
Kors	Plåtklädd trästomme.	Gul oljefärg	Uppsattes några år efter det att tornet stod klart. Det finns inga uppgifter om att det bytts ut. Målades om senast 1992.	Något smutsigt.	III	

II.2.2 Kyrkobyggnaden interiör

Förklaring till beteckningar använda i kolumnen för prioritet:

I	Akut	
II	Snarast	Åtgärd inom tre år
III	Kan anstå	Åtgärd avvaktas eller utförs i samband med andra åtgärder

Fönster och dörrar i ytterväggar redovisas under II.2.1 Kyrkobyggnaden stomme, exteriör. Innerdörrar beskrivs under det rum som dörren öppnas åt.

Fast inredning i kyrkorum, kor, och på läktare beskrivs dels under II.2.4, dels i den bifogade rapporten ”Inventeringsresultat med rekommendationer” för Algutsrums kyrka, utförd av konservator Ninni Ekre vid Jönköpings länsmuseum. Fast inredning i övriga utrymmen redovisas nedan. Lösa inventarier redovisas dels under II 2:5, dels i den ovan nämnda rapporten från Jönköpings länsmuseum.

I nedanstående kolumn ”Färg: kulör och material” anges endast kulör enligt okulär besiktning.

Färgtyper vid 1983 års invändiga renovering

Inför kyrkans senaste invändiga renovering 1983 upprättades ett par olika arbetsbeskrivningar och åtgärdsförslag av arkitekten Ivar Petersson vid Byggkonsult B A Bengtsson. Det senast daterade programmet är daterat 1982-12-10. Enligt detta skulle kyrkans golv slipas och lackas med halvmatt syntetisk hårdlack som i vissa partier skulle pigmenteras. De små puts-skador som förekom på väggarna skulle lagas med rent kalkbruk, typ Cements Kalkbruk. Putsytorna skulle därefter avfärgas med äkta kalkfärg i 4 skikt. I arbetsbeskrivningen anges dock även som alternativ målning med silikatfärg eftersom kalkfärg kan ha svårt att få fäste då väggarna tidigare behandlats med kalkfärg tillsatt såpvatten, vilket gjort att den mer liknar en emulsionsfärg. Förslagens anvisningar om äkta kalkfärg frångicks enligt byggmötesprotokoll nr 5 daterat 1983-04-21 och väggarna målades med silikatfärg. Nya trätytor skulle enligt anvisningarna 1982 målas med alkydfärg. Fönster skulle målas med Nordsjö fönsterfärg eller likvärdig. Temperafärg för bättring av läktarbarriär, pelare m m skulle beredas av linolja, ägg, vatten och torra pigment. Latexfärg skulle användas på de nya vävklistrade väggarna. För målning av takvalvet skulle temperafärg brukas. Tidigare oljefärgsmålade trätytor skulle generellt målas med linoljefärg och linoljelasyrer. Bänkinredningen målades i olika grå och grågröna kulörer med terrakottafärgade speglar. Det tunnvalvda trätaket målades i blått.

Vapenhus mot väster, i tornets bottenvåning (se cd med dokumentationsbilder under flik 15)

Byggnadsdel	Konstruktion och material	Färg: kulör och material	Kulturhistorisk kommentar	Brister/skador	Prioritet	Åtgärdat: datum och signatur
Golv	Kalkstengolv lagt med olika stora flisor, fogade med kalkbruk.	-	Golv från 1864, foglagat 1983.	Vissa stenar behöver fogas om.	II	
Sockel	Oprofilerad träsockel vid trävägg/trappinklädnad.	Ljusgrå oljefärg	Se ”Trappa” nedan	-	-	
Vägg	Avfärgad slätputs på kalkstenvägg	Bruten vit, silikat	Senast målad 1983, med undantag för ytorna innanför ytterdörrarna vilka målades 1992 (kalkfärg våt).	-	-	
	Vägg av träpanel till trappinklädnad	Ljusgrå oljefärg	Se ”Trappa” nedan	-	-	
Tak	Brädtak av breda handhyvlade bräder med smidda spikar.	Gråblå oljefärg	Från 1864.	-	-	
Dörr	Till långhus: Pardörr, utförd som bräddörr. Stående grova brädor mot vapenhus. Klädd med diagonalställd profilerad panel mot långhuset. Ursprunglig ålderdomlig beslagning, kompletterad med ny utanpåliggande spanjolett i smide.	Ljusgrå oljefärg	Från 1864.	-	-	
	Till toalett under trappa: Högerhängd trädörr, utvändigt klädd med panel lika vägg, invändigt skivklädd.	Ljusgrå oljefärg	Från 1966	-	-	

	Till elcentral under trappa: Högerhängd trädörr, utvändigt klädd med panel lika vägg, invändigt skivklädd.	Ljusgrå oljefärg	Från 1966	-	-	
Trappa	Trä, traditionell konstruktion. Trappan placerad intill norra väggen. Övre del längs östra väggen.	Vangstycken gråblå, trappsteg mörkt blå, oljefärg	Trappan är samtida med tornet från 1864 men justerad genom förlängning av trappavsats i samband med installation av toalett 1966.	-	-	
Trapp-räcke	Enkelt utformade räcken av trä på trapplöpets båda sidor.	Gråblå oljefärg	Trappräcket förlängt vid trappavsats 1966.	-	-	
Fast inredning	Fasta bänkar av trä intill södra ytterväggen	Ljusgrå oljefärg		-	-	
Övrigt	Gravhäll av kalksten	-	På södra väggen är en gravhäll uppsatt med ett stavkors i vars ring syns en knäböjande man i relief. Hällen har daterats till medeltid.	-	-	

Toalett inrymd 1966 under torntrappan (se cd med dokumentationsbilder under flik 15)

Byggnadsdel	Konstruktion och material	Färg: kulör och material	Kulturhistorisk kommentar	Brister/skador	Prioritet	Åtgärdat: datum och signatur
Golv	Plastmatta.	Gulbrun	-	-	-	
Sockel	Uppvikt plastmatta	Gulbrun	-	-	-	
Vägg	Plastlaminat, typ Perstorpsplatta	Gråblå	-	-	-	
Tak	Plastlaminat, typ Perstorpsplatta	Gråblå	-	-	-	
Fast inredning	Standardutrustning för WC.	-	-	-	-	

Elcentral inrymd 1966 under torntrappan (se cd med dokumentationsbilder under flik 15)

Byggnadsdel	Konstruktion och material	Färg: kulör och material	Kulturhistorisk kommentar	Brister/skador	Prioritet	Åtgärdat: datum och signatur
Golv	Plastmatta.	Gulbrun	-	-	-	
Vägg	Ö: Målad slätputst på kalkstensvägg	Grå, okänd färgtyp	-	-	-	
	N, V: Målad hård träfiberskiva (typ Masonit)	Grå, okänd färgtyp	-	-	-	
	S: Målad träpanel	Grå, okänd färgtyp	-	-	-	
Tak	Målad hård träfiberskiva (typ Masonit)	Grå, okänd färgtyp	-	-	-	
Fast inredning	Elinstallationer, se nedan	-	-	-	-	

Pentry i läktarunderbyggnad mot norr, från 1983 (se cd med dokumentationsbilder under flik 15)

Byggnadsdel	Konstruktion och material	Färg: kulör och material	Kulturhistorisk kommentar	Brister/skador	Prioritet	Åtgärdat: datum och signatur
Golv	Linoleummatta	Beige	Från 1983	-	-	
Sockel	Profilerad träsockel	Ljust gråbeige oljefärg	Från 1983	-	-	
Vägg	V: Avfärgad slätputs på kalkstensvägg	Bruten vit, okänd färgtyp	Se Långhus	-	-	
	N, Ö, S: Målad glasfiberväv på skivklädda regelväggar	Bruten vit, troligen latexfärg	Från 1983	-	-	
Taklist	Profilerad trälist	Ljust gråbeige oljefärg	Från 1983.	-	-	
Tak	Bräddtak av breda handhyvlade bräder med smidda spikar.	Ljust gråbeige oljefärg	Från 1864.	-	-	
Dörrar	Öppning utan dörrblad till Passage/Förråd mot norr.	-	-	-	-	
Fast inredning	Skåpsinredning och diskbank mot väster. Ett högskåp mot öster.		Från 1983	-	-	

Passage/Förråd i läktarunderbyggnad mot norr, från 1983 (se cd med dokumentationsbilder under flik 15)

Byggnadsdel	Konstruktion och material	Färg: kulör och material	Kulturhistorisk kommentar	Brister/skador	Prioritet	Åtgärdat: datum och signatur
Golv	Linoleummatta	Beige	Från 1983	-	-	
Sockel	Profilerad träsockel	Ljust gråbeige oljefärg	Från 1983	-	-	
Vägg	Målad glasfiberväv på skivklädda regelväggar	Bruten vit, troligen latexfärg	Från 1983	-	-	
Taklist	Profilerad trälist	Ljust gråbeige oljefärg	Från 1983	-	-	
Tak	Bräddtak av breda handhyvlade bräder med smidda spikar.	Ljust gråbeige oljefärg	Från 1864.	-	-	
Fast inredning	Förråd inrett under trappa mot väster. Hyllplan på innervägg mot öster.	-	Från 1983	-	-	

Passage vid trappa mot norr, från 1983 (se cd med dokumentationsbilder under flik 15)

Byggnadsdel	Konstruktion och material	Färg: kulör och material	Kulturhistorisk kommentar	Brister/skador	Prioritet	Åtgärdat: datum och signatur
Golv	Linoleummatta	Beige	Från 1983	-	-	
Sockel	Profilerad träsockel	Ljust gråbeige oljefärg	Från 1983	-	-	
Vägg	N, V: Avfärgad slätputs på kalkstensvägg	Bruten vit, okänd färgtyp	Se Långhus	-	-	
	S, Ö: Målad glasfiberväv på skivklädda regelväggar	Bruten vit, troligen latexfärg	Från 1983	-	-	
Taklist	Profilerad trälist	Ljust gråbeige oljefärg	Från 1864 mot ytterväggar. Ny list mot innerväggar från 1983.	-	-	
Tak	Brädtak av breda handhyvlade bräder med smidda spikar.	Ljust gråbeige oljefärg	Från 1864.	-	-	
Dörr	Modern trädörr, utförd som spegeldörr, till Passage/Förråd. Högerhängd	Ljusgrå oljefärg	Från 1983.	-	-	
Trappa	Trä, traditionell konstruktion. Trappan placerad intill västra väggen.	Vangstycken ljusgrå, trappsteg mörkt blå, oljefärg	Från 1864.	-	-	
Trappräcke	Enkelt utformade räcken av trä på trapplöpets båda sidor.	Ljusgrå oljefärg	Från 1864.	-	-	

Passage/Kaprum utanför HWC och Väntrum i läktarunderbyggnad mot söder, från 1983 (se cd med dokumentationsbilder under flik 15)

Byggnadsdel	Konstruktion och material	Färg: kulör och material	Kulturhistorisk kommentar	Brister/skador	Prioritet	Åtgärdat: datum och signatur
Golv	Linoleummatta	Beige	Från 1983	-	-	
Sockel	Profilerad träsockel	Ljust gråbeige oljefärg	Från 1983	-	-	
Vägg	Målad glasfiberväv på skivklädda regelväggar	Bruten vit, troligen latexfärg	Från 1983	-	-	
Taklist	Profilerad trälist	Ljust gråbeige oljefärg	Från 1983	-	-	
Tak	Bräddtak av breda handhyvlade bräder med smidda spikar.	Ljust gråbeige oljefärg	Från 1864.	-	-	
Dörr	Modern trädörr, utförd som spegeldörr, till HWC. Högerhängd. Toalettbeslagning	Ljusgrå oljefärg	Från 1983.	Ej handikappanpassad beslagning.	II	
Fast inredning	Klädhängare på vägg mot öster.	-	Från 1983	-		

HWC i läktarunderbyggnad i söder, från 1983 (se cd med dokumentationsbilder under flik 15)

Byggnadsdel	Konstruktion och material	Färg: kulör och material	Kulturhistorisk kommentar	Brister/skador	Prioritet	Åtgärdat: datum och signatur
Golv	Linoleummatta	Beige	Från 1983	-	-	
Vägg	V: Avfärgad slätputs på kalkstensvägg	Bruten vit, okänd färgtyp	Se Långhus	-	-	
	N, S, Ö: Målad glasfiberväv på skivklädda regelväggar	Bruten vit, troligen latexfärg	Från 1983	-	-	
	Kakel över handfat.	Vitt	Från 1983.	-	-	
Taklist	Profilerad trälist	Ljust gråbeige oljefärg	Från 1983	-	-	
Tak	Brädtak av breda handhyvlade bräder med smidda spikar.	Ljust gråbeige oljefärg	Från 1864.	-	-	
Dörrar	Modern trädörr, utförd som spegeldörr, till HWC. Högerhängd	Ljusgrå oljefärg	Från 1983.	-	-	
Fast inredning	Standardutrustning för WC.		Från 1983	-	-	

Väntrum i läktarunderbyggnad mot söder (se cd med dokumentationsbilder under flik 15)

Byggnadsdel	Konstruktion och material	Färg: kulör och material	Kulturhistorisk kommentar	Brister/skador	Prioritet	Åtgärdat: datum och signatur
Golv	Heltäckningsmatta	Blå	Från 1983	Fläckar vid öppning mot Passage/Kapprum	III	
Sockel	Profilerad träsockel	Ljust gråbeige oljefärg	Från 1983	Spricka i sockeln vid södra väggen.	III	
Vägg	S, V: Avfärgad slätputs på kalkstensvägg	Bruten vit, okänd färgtyp	Se Långhus	Sprickor i det sydvästra hörnet. Spår efter äldre lagningar.	III	
	N, Ö: Målad glasfiberväv på skivklädda regelväggar	Bruten vit, latexfärg	Från 1983	-	-	
Taklist	Profilerad trälist	Ljust gråbeige oljefärg	Från 1983.	-	-	
Tak	Brädtak av breda handhyvlade bräder med smidda spikar.	Ljust gråbeige oljefärg	Från 1864.	-	-	
Dörr	Öppning utan dörrblad till Passage/Förråd mot norr.	-	-	-	-	

Utrymme under läktare i långhus(se cd med dokumentationsbilder under flik 15)

Byggnads-del	Konstruktion och material	Färg: kulör och material	Kulturhistorisk kommentar	Brister/skador	Prioritet	Åtgärdat: datum och signatur
Golv	I mittgången kalkstensgolv lagt med olika stora flisor, fogade med kalkbruk.	-	Stora delar av kalkstengolvet är från 1822. Delvis kompletterat 1983.	Stora springor mellan stenarna, omfogning behövs.	II	
	Lackat brädgolv bakom de sista bänkarna under läktaren.	Klarlackat	Från 1927. Slipat och lackat 1983.	-	-	
Sockel	Profilerad hög träsockel. Utförd som demonterbar installationssockel längs ytterväggar. Utan plats för installationer vid läktarunderbyggnadens innerväggar.	Mörkt grönbå	Från 1951-53. Socklar vid innerväggar från 1983.	-	-	
Vägg	S, N: Avfärgad slätputs på kalkstensvägg	Bruten vit, silikat	Se Långhus.	-	-	
	V: Målad glasfiberväv på skivklädda regelväggar	Bruten vit, latexfärg	Från 1983	-	-	
Taklist	Profilerad trälist	Ljust gråbeige oljefärg	Från 1864 mot ytterväggar. Ny list mot innerväggar från 1983.	-	-	
Tak	Bräddtak av breda handhyvlade bräder med smidda spikar.	Ljust gråbeige oljefärg	Från 1864.	-	-	
Dörrar	Fyra moderna trädörrar, utförda som spegeldörrar, till utrymmen under läktare. Två högerhängda och två vänsterhängda.	Ljusgrå oljefärg	Från 1983.	-	-	
Läktarkolonner	Fyra stycken av trä med släta skaft och korintiska kapitäl.	Ljust gråbeige oljefärg.	Från 1864.	-	-	

		Förgyllda kapital.				
--	--	-----------------------	--	--	--	--

Kyrkorum (avser både långhus och kor) (se cd med dokumentationsbilder under flik 15)

Byggnadsdel	Konstruktion och material	Färg: kulör och material	Kulturhistorisk kommentar	Brister/skador	Prioritet	Åtgärdat: datum och signatur
Golv	I mittgången och tvärgången kalkstengolv lagt med olika stora flisor, fogade med kalkbruk. Några inlagda gravhällar.	-	Stora delar av kalkstengolvet är från 1822. Gravhällarnas antal och placering har dock varierat. För uppgifter om gravhällarna se under II.2.4. Merparten av hällarna är medeltida.	Stora springor mellan stenarna, omfogning behövs.	II	
	Lackat brädgolv i sidogångar och kor.	Klarlackat	Huvudsakligen från 1927. Slipat och lackat 1983. Brädgolvet kompletterat i samband med borttagning av bänkar 1983.	-	-	
	Målat brädgolv i bänkkvarteren	Gråblå oljefärg	Från 1927. Troligen ommålat 1983.	-	-	
	Inom altarringen heltäckningsmatta på brädgolv.	Brun	Troligen från 1983	-	-	
Sockel	Profilerad hög träsockel. Utförd som demonterbar installationssockel längs ytterväggar.	Mörkt grönblå	Från 1951-53.	-	-	

Vägg	Avfärgad slätputs på kalkstensvägg	Bruten vit, silikat	Väggarna har troligen alltid varit vita. Det finns inga uppgifter om att putsen någon gång helt knackats ned. Putslagningar och avfärgningar har gjorts 1864 (ev inte hela långhuset), 1884, 1927, 1951-53 och senast 1983. Mitt på norra långhusväggen finns gravhällen över prästen Erland från 1345.	Sprickor förekommer över många fönsteröppningar. Störst sprickor i kyrkorummets sydöstra hörn.	III	
Taklist	Av trä, rikt profilerad och nedåt avslutad med en tandsnittsfris.	Laserad i grågrönt och rödbrunt med gröngrått tandsnitt. Okänd färgtyp	Från 1822. Efter 1884 års renovering var taklisten marmorerad. Listen reparerades 1927 men var även efter det marmoreringsmålade. Vitmålad efter 1951-53 års renovering. Senast målad 1983.	-	-	
Tak	Tunnvälvt brädtak. I öst (koret) och i väst (läktaren) avslutas taket mot murarna av en liten tandsnittsfris.	Ljust himmelsblå lasyr på vit botten, temperafärg	Från 1822, men reparerat vid ett par tillfällen. Efter 1884 års renovering var taket målat ljust med dekorationsmåleri kring kronfästena. Ännu efter 1927 års renovering var utseendet sådant. Vid 1951-53 års renovering målades taket helt i en ljusgrå kulör. Senast målat 1983.	På södra sidan finns en gammal skada med flagande färg efter snö som trängt in på vinden. Kan bättringsmålas.	III	

Dörrar	Vikdörrar av trä till vindfång i söder. Höga spegeldörrar indelade i två fält per sektion.	Ljusgrå oljefärg	Troligen från 1951-53.	-	-	
Fast inredning	Bänkinredning i tre kvarter. Korbänkar, altarring, predikstol, altaruppsats, altarskåp.		Se vidare under II.2.4.			

Sakristia (se cd med dokumentationsbilder under flik 15)

Byggnadsdel	Konstruktion och material	Färg: kulör och material	Kulturhistorisk kommentar	Brister/skador	Prioritet	Åtgärdat: datum och signatur
Golv	Heltäckningsmatta på hård träfiberskiva (typ Masonit). Träbjälklag	Gråbeige	-	-	-	
Sockel	Låg oprofilerad träsockel	Grå oljefärg	-	-	-	
Vägg	Avfärgad slätputs på kalkstensvägg	Bruten vit, troligen silikat	Väggarna har troligen alltid varit vita. Det finns inga uppgifter om att putsen någon gång helt knackats ned. Putslagningar och avfärgningar har gjorts 1864 (ev inte hela långhuset), 1884, 1927, 1951-53 och senast 1983. På västra väggen finns en markering för en tidigare öppning mot altarpredikstolen och koret.		-	
Taklist	Trä, profilerad.	Grå, oljefärg			-	
Tak	Bräddtak av breda handhyvlade bräder med smidda spikar.		Sakristian hade från början ett tunnvalvt tak vilket konstruktionen på vinden visar. Dagens plana tak tillkom sannolikt redan 1840. Fotografi från 1918 visar att taket då hade en dekorationsmålning längs med ytterkanterna.	Färgen släpper i skarvarna mellan bräderna. Eventuell fuktskada intill västra väggen. Kontrolleras vid regn. Vatten kan komma från otät anslutning mellan sakristians yttertak och långhusets östra gavel.	III II	

Dörrar	Vänsterhängd spegeldörr till vidfång mot öster. Påbyggd och skivklädd på anslagssidan. Ursprunglig ålderdomlig beslagning.	Ljusgrå oljefärg	Dörr mot öster från 1864.	-	-	
	Två bräddörrar till koret. En vänsterhängd (söder) och en högerhängd (norr). Mot koret klädda med profilerad panel lagd i pilmönster. Stående grova brädor mot sakristia. Ursprunglig ålderdomlig beslagning. Profilerade kraftiga foder samt överstycke med förgylld dekor.	Ljusgrå oljefärg	Troligen från 1822. Den södra dörren är avsedd att låsas från utsidan (koret), den norra reglas från insidan.	-	-	
Fast inredning	Bänkar, förvaringsskåp och altare.		Enkla bänkar troligen från 1950-talsrenoveringen. Förvaringsskåp tillkomna på 1950-talet. Litet altare mot väster, från 1950-talet.	-	-	
Övrigt	Lös inredning		Bord och två stolar av enkel barocktyp. Har daterats till 1600-tal och har stått i sakristian länge.	-	-	

Läktare (se cd med dokumentationsbilder under flik 15)

Byggnadsdel	Konstruktion och material	Färg: kulör och material	Kulturhistorisk kommentar	Brister/skador	Prioritet	Åtgärdat: datum och signatur
Golv	Trägolvet belagt med heltäckningsmatta.	Blågrön oljefärg	Merparten av trägolvet från 1864, reparerat 1927 och kompletterat på 1940-talet i väster. Golv i bänkkvarteren från 1864.	-	-	
	I bänkkvarteren upphöjt målat trägolv.	Blå oljefärg	Till stora delar från 1864.	-	-	
Vägg	Se Kyrkorum	Se Kyrkorum	Se Kyrkorum	Sprickbildningar i det sydvästra hörnet.	III	
Taklist	Se Kyrkorum	Se Kyrkorum	Se Kyrkorum	-	-	
Tak	Se Kyrkorum	Se Kyrkorum	Se Kyrkorum	-	-	
Bröstning	Läktarbröstning av trä. Byggt av stående breda handhyvlade brädor. Mot kyrkorummet indelning med spegelfält. Bred profilerad överliggare. Se även II.2.4 Kyrkobyggnaden fast inredning.	Se II.2.4 Kyrkobyggnaden fast inredning.	Från 1864. Verkar genom historien ha följt bänkinredningens färgsättning. Se även II.2.4 Kyrkobyggnaden fast inredning.	-	-	
Fast inredning	Fast bänkinredning på starkt sluttande gradänger, två bänkar i norr och sex i söder. I det norra kvarteret finns integrerat en skärm med Karl XIV:s namnskiffer i förgylld text.	Ljusgrå oljefärg	Bänkar från 1864. Skärmen med Karl XIV:s namnskiffer har oklart ursprung, men har under en period fungerat som en avskärmning bakom organisten.	-	-	

Tornrum plan 2 (se cd med dokumentationsbilder under flik 15)

Byggnadsdel	Konstruktion och material	Färg: kulör och material	Kulturhistorisk kommentar	Brister/skador	Prioritet	Åtgärdat: datum och signatur
Golv	Brädgolv. Obehandlad del i nordöstra hörnet, där orgelfläkten står.	Brunröd lasyr	Brädgolvet har kompletterats vid ett par tillfällen. Olika dimensioner på virke förekommer. Äldst brädor i det sydöstra hörnet.	-	-	
Vägg	Avfärgad puts på kalkstensvägg. Puts påslagen utan utjämning. Ev KC-puts	Vit, ev. KC-färg	Uppgifter om omputsning i tornet saknas. Ev. utfört 1951-53.	Grov spricka i putsen under fönster mot väster	III	
Tak	Träbjälkar och brädor.	-	Konstruktionen ser relativt ny ut. Större arbeten i tornet utfördes på 1940-50-talen efter uppmärksammande stora skadedjursangrepp.	-	-	
Trappa	Trappa av trä intill södra väggen, fortsätter längs västra väggen. Förråd inrett under trappan, i rummets sydvästra del.	-	Okänd ålder. Trappstegen ser ålderdomligare ut än övriga delar.	-	-	
Övrigt	Mitt på golvet står en maskin för klockringning.	-	På maskinen sitter en lapp med texten ” 6 slag kvinnor, 9 slag män”, vilket anger antalet slag som ska klinga vid dödsfall.	-	-	

Tornrum plan 3 (se cd med dokumentationsbilder under flik 15)

Byggnadsdel	Konstruktion och material	Färg: kulör och material	Kulturhistorisk kommentar	Brister/skador	Prioritet	Åtgärdat: datum och signatur
Golv	Spontade bräder, ej så breda	-	Från mitten av 1900-talet.		-	
Vägg	Avfärgad puts på kalkstensvägg. Puts påslagen utan utjämning. Ev KC-puts	Vit, ev. KC-färg	Uppgifter om omputsning i tornet saknas. Ev. utfört 1951-53. I de fyra hörnen finns inmurade nischer som skulle stödja en planerad stenlanternin.	Grov spricka i putsen över och under fönster mot väster	III	
Tak	Träbjälkar och brädor. Järnbalkar som förstärkning mellan tak och mur.	En balk struken med rödbrunt ämne, i övrigt obeh.	Mestadels nytt virke, någon gammal balk.	-	-	
Trappa	Trappa av trä ca 1 m från norra väggen, övre del längs östra väggen.	-	Äldre i det nedre partiet. Upptill nya steg och förstärkta sidostycken.	-	-	
	Trappa av trä till dörr mot långhusvind.	-	-	-	-	
Dörr till långhusvind	Vänsterhängd bräddörr, öppnas mot vind. Modern ståldörr mot långhusvind.	-	Trädörr sannolikt från 1864. Ståldörr från 2004.	-	-	
Övrigt			I utrymmet förvaras några inventarier tagna ur bruk. Här finns några mindre skåp, en likbår, ett förgyllt ornament, en ängel av gips samt ett fragment			

			av en öppen spis av kalksten. Stenen bär årtalet 1631 och initialerna HB. Bredvid står en inskriptionsplatta av kalksten med texten ”Uppbyggdt af byggmästaren P Isberg och dennes son I Isberg i Algutsrum”.			
--	--	--	---	--	--	--

Tornrum plan 4 (se cd med dokumentationsbilder under flik 15)

Byggnadsdel	Konstruktion och material	Färg: kulör och material	Kulturhistorisk kommentar	Brister/skador	Prioritet	Åtgärdat: datum och signatur
Golv	Spontade bräder, ej så breda. Grov träbalk i golvnivå, förstärkt med järnbalkar.	Balk struken med rödbrunt ämne, i övrigt obeh.	Från mitten av 1900-talet.	-	-	
Vägg	Avfärgad puts på kalkstensvägg. Puts påslagen utan utjämning. Ev KC-puts	Vit, ev. KC-färg	Uppgifter om omputsning i tornet saknas. Ev. utfört 1951-53.	-	-	
Tak	Träbjälkar och brädor.	Delar av konstruktionen struken med rött ämne	Delvis troligen ursprunglig konstruktion, från 1864.	-	-	
Trappa	Trappa av trä intill södra väggen, fortsätter ca 1 m från västra väggen. Övre delen brantare än nedre.	-	Ursprunglig trappa kompletterad med ytterligare lejdare.	-	-	
Övrigt	Inskriptioner	-	Flera inskriptionen, troligen från tidigare renoveringar förekommer t ex: Plåtslagaren Arvid Oscarsson 1965, AM Nyman 1923, AG Nyman 1897.	-	-	

Lanternin plan 1 (se cd med dokumentationsbilder under flik 15)

Byggnadsdel	Konstruktion och material	Färg: kulör och material	Kulturhistorisk kommentar	Brister/skador	Prioritet	Åtgärdat: datum och signatur
Golv	Brädgolv	Rödbrun fernissa	Ev från 1864.	-	-	
Väggar	Gråmålade brädväggar		Delvis utbytt virke 1992.	-	-	
Tak	Träbjälkar och brädor.	-	Ev. från 1864.	-	-	
Klockkonstruktion	Träkonstruktion av grova balkar som vilar på tornmuren.	Rödbrunt ämne		Klockkonstruktionen har tydliga skador efter tidigare angrepp av husbock och trämask.. Ev pågående angrepp.	II	

Lanternin plan 2 (se cd med dokumentationsbilder under flik 15)

Byggnadsdel	Konstruktion och material	Färg: kulör och material	Kulturhistorisk kommentar	Brister/skador	Prioritet	Åtgärdat: datum och signatur
Golv	Mönsterlagt brädgolv.	Obehandlat	Ursprungligt från 1864.	-	-	
Sockel	Låg profilerad trälist	Grön linoljefärg	Se Vagg	-	-	
Vägg	Målade breda hyvlade brädor.	Gröna toner med tunna bruna linjer för indelning av olika fält. Linoljefärg	Genom olika kulörer skapas fältindelade väggar. Vaggarna har målats om vid något tillfälle. Även underliggande lager verkar dock gå i gröna toner.	-	-	
Tak	Mönsterlagt brädtak. Kring ljuskronan i mitten finns en dekorativ, sirlig målning.	Vitt med dekoration i guld, rött och blått.	Såväl tak som dekorationsmålning är sannolikt från 1864.	Flagande färg.	-	
Trappa	Trappa/stege av trä från lucka i taket.	-	-	-	-	
Fast inredning	Väggfasta bänkar av trä längs ytterväggar	Blå sits, grågrön stomme. Linoljefärg	Sannolikt från 1864	-	-	
Övrigt	Minnestavlor och ljuskrona		På väggarna sitter minnestavlor gjorda av kistplåtar. En ljuskrona av trä och smide hänger i taket.	Skador orsakade av rummets fuktiga klimat.	III	

Lanternin plan 3/vind (se cd med dokumentationsbilder under flik 15)

Byggnadsdel	Konstruktion och material	Färg: kulör och material	Kulturhistorisk kommentar	Brister/skador	Prioritet	Åtgärdat: datum och signatur
Golv	Brädgolv.	-	Äldre.	Några golvbrädor är dåliga och behöver bytas ut.	III	
Vägg/tak	Utgörs av lanternintakets insida	-	-	-	-	
Övrigt	Teknisk utrustning	-	-	Utrustning som inte används bör tas bort.	III	

II.2.3 Kyrkobyggnaden installationer

El och tele

Kyrkan försågs med el i samband med renoveringen 1951-1953. Ritningar till installationen upprättades av civilingenjör Tor Engström i Kalmar. Anläggningen omfattade då belysning och elvärme (bänkvärmare och väggradiatorer).

Huvudcentralen är placerad i ett litet rum under vapenhusets torntrappa. Mindre elcentraler finns i lanterninen och i det gamla bårhuset på kyrkogården.

De äldsta elinstallationerna från 1950-talet har kompletterats och till stora delar förnyats vid senare tillfällen. De mest omfattande elarbetena utfördes i samband med kyrkans invändiga renovering 1983. Ritningar och beskrivning till elinstallationerna upprättades, liksom på 1950-talet, av Tor Engströms ingenjörbyrå i Kalmar. Elentreprenör var Kjell Rosengren El, Gårdby. Av förfrågningsunderlaget, som finns bevarat i församlingen arkiv (OIa:4), framgår att en stor del av kyrkans elanläggning byttes ut. Vid besiktning utförd i samband med vård- och underhållsplanens upprättande har inga gamla tygomspunna elkablar från 1950-talet iakttagits. Däremot finns elcentralens gamla skåp kvar. Andra installationer från 1950-talet som noterats är kyrkorummets bänkvärmare och sakristans vägghängda radiatorer. Se vidare nedan under rubriken Värme och klimat.

Kyrkorummets belysning styrs med fjärrkontroll. Funktionen tillkom i samband med att ljusringarna installerades 2006. Fjärrkontrollens mottagare är placerad under läktaren, på väggen norr om mittgången. De fyra ljuskronorna över bänkkvarteren och den stora kronan över mittgången regleras tillsammans, medan kristallkronan och ljusringarna i koret styrs separat. I koret finns även en spotlight infälld i taket rakt över altaret. Armaturen tillkom 1983. Denna används dock sällan. Strömbrytaren till armaturen över altaret och läktarens kronor är placerad innanför dörren till pentryt under läktaren. Kyrkorummets ljusringar, ljuskronor och övriga belysningsarmaturer beskrivs under II.2.4 Kyrkobyggnaden fast inredning, Belysning.

Elrevision utförs vart fjärde år genom avtal med Elektrisk byrå AB i Kalmar. Den senaste besiktningen utfördes i maj 2005. Inga anmärkningar gavs vid besiktningen.

Service utförs normalt av Kjells Elektriska från Gårdby eller Rudestigs Elektriska från Norra Möckleby.

Telefoner finns i sakristian, i pentryt och på läktaren. Abonnemanget kommer dock att sägas upp inom en snar framtid.

Vatten och avlopp

Kyrkan fick kommunalt vatten och avlopp 1966, när ett toaletterum inreddes under vapenhusets torntrappa. VA-anläggningen utökades 1983, då handikapptoilet och pentry byggdes under läktaren. I de handlingar som upprättades i samband med 1983 års arbeten finns få uppgifter om VA-anläggningen. Enligt förfrågningsunderlagets beskrivning, upprättad av Ivar Petersson vid Byggkonsult BA Bengtsson AB 1982-12-10, skulle schaktning för nya ledningar utföras invändigt till pentry och HWC. Av anteckningar på en ritning upprättad av Mats Karlsson i Färjestaden framgår att de nya vatten- och

avloppsledningarna skulle anslutas till befintliga ledningar vid tornets norra sida. Installationerna utfördes av Gunnar Sjöström vid G. Karlssons Järnhandel AB i Färjestaden.

I pentryt finns en varmvattenberedare från 1983. Beredaren är av fabrikat Safir och rymmer 28 liter. Beredaren försör handikapptoaletten och pentryt med varmvatten. Det lilla toaletterummet under vapenhusets torntrappa har endast kallvatten.

På kyrkogården finns sju vattenposter. Vattnet till posterna stängs av vid en brunn intill bårhuset.

Vattenmätaren är placerad i en intilliggande brunn.

Service utförs normalt av Kalmar VVS-montage i Färjestaden.

Värme och klimat

Uppvärmning sker med vägghängda elradiatorer och elektriska bänkvärmare. De vägghängda radiatorerna är av olika ålder. De äldsta, placerade i sakristian, är kvar sedan 1953 då kyrkans gamla värmekaminer ersattes med eluppvärmning. Kyrkans övriga vägghängda radiatorer från 1950-talet byttes ut 1983 (se El och tele). Kvarvarande radiatorer från 1983 är av fabrikat Siemens. Kyrkorummets radiatorer från 1983 har senare, i slutet av 1990-talet, ersatts av modernare oljefyllda radiatorer. Kyrkorummets radiatorer är placerade under fönstren, fyra mot norr och fyra mot söder. De nya oljefyllda radiatorerna är av typen LVI 2000W MEB 520/2. På läktaren saknas vägghängda radiatorer. Bänkinredningen både på läktaren och bottenvåningen försedd med elektriska bänkvärmare från 1953, av fabrikat AB Thermo Electric. Bänkvärmarna används fortfarande vintertid.

Strömbrytaren till kyrkorummets bänkvärmare sitter inne i elcentralen under vapenhusets torntrappa. För läktarens bänkvärmare finns ett separat reglage uppe på läktaren. Termostaten till kyrkorummets vägghängda radiatorer är placerad på västra väggen under läktaren, på norra sidan om mittgången. Sakristians gamla radiatorer styrs av en termostat inne i sakristian. Effekten på radiatorerna från 1983 i rummen under läktaren ställs in på respektive radiator.

Vintertid ställs termostaten för kyrkorummet normalt på 10°C under veckorna. Inför söndagens gudstjänst vrids termostaten upp till drygt 20°C på lördag eftermiddag. Om det är mycket kallt ute vrids temperaturen upp redan under fredagen. Termostaten ställs åter om till 10°C direkt efter gudstjänst. När bänkvärmarna används startas de omkring en timme före gudstjänst och stängs av redan i samband med att gudstjänstbesökarna anländer, eftersom bänkvärmarnas yta blir så het att man riskerar att bränna sig när de är på. Temperaturen i sakristian och i rummen under läktaren hålls konstant på omkring 18°C.

Klimatet i kyrkan kontrolleras både med hjälp av en traditionell hygrometer, placerad långt bak i långhuset, och digitala dataloggrar som mäter och lagrar information om både relativ fuktighet och temperatur. Dataloggrar finns monterade i sakristian, inom altarrundeln och på läktaren.

Vid ett av de besök som gjorts i kyrkan i samband med vård- och underhållsplanens upprättande mättes temperatur och luftfuktighet. Mätningen gjordes en solig vårdag i mitten av april. Temperatur och luftfuktighet utomhus var omkring 19°C respektive 33%RH. I

långhuset var motsvarande värden 14°C och 44%RH. I sakristian uppmättes samtidigt 19,3°C och 33% RH.

Brister/skador

Bänkvärmarna från 1953 blir väldigt heta och bör bytas ut. (Prioritet III). Sakristians radiatorer från 1953 bör bytas ut. (Prioritet III).

De skador som konstateras i Jönköpings läns museums rapport från inventeringen av bemålade inventarier och viss fast inredning, se bilaga, tyder inte på att det finns några allvarliga problem med kyrkans klimat. De mest skadade inventarierna var ett kyrkoherdeporträtt, en målning med knäböjande Kristus och brudbänkarna. De båda målningarna finns i sakristian, brudbänkarna i långhuset. De nämnda inventarierna har alla skador i form av spjälkningar i färgskikten. Spjälkningar uppkommer ofta som en följd av för låg relativ fuktighet, eller allt för stora variationer i den relativa fuktigheten. Låg relativ fuktighet uppstår främst i samband med uppvärmning under kalla vinterdagar. Även vid en inventering av Jönköpings läns museum 1990 konstaterades skador orsakade av för låg relativ fuktighet i kyrkan. Luftfuktigheten bör i idealfallet ligga omkring 50 % RH.

Grundtemperaturen mellan förrättningarna skall styras så att årsvariationen i relativ fuktighet blir så liten som möjligt. Det innebär att grundtemperaturen skall vara lägre på vintern och högre under vår och höst. Tiden med förhöjd temperatur i samband med förrättningar skall hållas så kort som möjligt.

Temperaturen i sakristian bör om möjligt sänkas några grader, så att luftfuktigheten blir lite högre.

Det är viktigt att dataloggrarnas information om klimatets variationer över året sammanställs och att de slutsatser som kan dras förmedlas till kyrkans personal.

Ventilation

I andra våningens tornrum finns ett grått plaströr och en rektangulär trumma av plåt som löper ut genom det norra fönstrets karmbottenstycke. Både plaströret och plåttrumman kommer från det toaletterum som inreddes under läktaren 1983. Trumman ansluter till den ventil som finns i taket i rummets nordöstra hörn, och plaströret fungerar sannolikt som luftning till avloppet.

Ljud

Av en notering i ett anbud inför 1983 års arbeten framgår att det vid denna tid fanns en omkring 10 år gammal ljudanläggning i kyrkan. Hörslingor kan ha installerats redan i samband med 1953 års renovering.

Ljudanläggningen förnyades delvis 1983. Enligt ritningar och beskrivning från Tor Engström Ingenjörbyrå AB skulle kyrkorummet förses med magnetslinga för trådlösa mikrofoner. Nya ledningar skulle dras för hörslinga. Befintliga slingförstärkare, högtalare och mikrofoner skulle återanvändas.

Dagens ljudanläggning är från omkring 2002, installerad av Görans TV-Service i Borgholm. Kyrkorummets ljud regleras från ett 24-kanals mixerbord placerat i ett träskåp bakom norra

bänkkvarteret. Skåpet, som är utfört av snickaren Håkan Nilsson, rymmer förutom mixerbord även slutsteg, equalizer, kassettdäck, CD-spelare och mottagare från trådlösa mikrofoner.

Anläggningen har åtta trådbundna och tre trådlösa mikrofoner.

Uttag för fasta mikrofoner finns inom altarringen och på bänkkvarterens fronter mot koret. Inom altarringen sitter ett uttag. På bänkkvarterens fronter sitter tre på var sida. På norrsidan finns även uttag för medhörning och extra bashögtalare.

Till anläggning hör tre trådlösa mikrofoner. Av dessa är två s.k. ”myggor”. Vid samma tillfälle används aldrig mer än två kanaler till trådlösa mikrofoner. Två små antenner för mottagning av de trådlösa mikrofonerna är placerade på läktarbarriärens norra sida.

Mottagaren för hörslingorna är placerad i ett förvaringsutrymme som är inbyggt i sista bänkradens ryggstöd.

En högtalare är nedpendlad från taket över koret.

Mindre problem med ljudanläggningen ordnas av församlingens kyrkoherde Björn Leander. Kyrkoherden ger också personalen erforderliga anvisningar om handhavande.

Klockringning och lucköppning

I församlingens arkiv finns uppgifter om att en ringmaskin installerades 1942, i samband med att klockorna hängdes om. Installationen utfördes av M & O Ohlsson Klockgjuteri och armaturfabrik i Ystad. Ringningen utfördes med hjälp av en trampmaskin i tornets andra våning. Maskinen finns fortfarande kvar, men används inte sedan 1987 då en ny elektrisk klockringningsutrustning installerades av Bergholtz Klockgjuteri AB.

Klockringning och lucköppning styrs via klockautomatik. Ringningen kan även regleras manuellt, från en panel som är placerad på östra väggen innanför dörren i pentryt under läktaren, eller från elcentralen uppe i lanterninen intill klockorna.

Luckorna öppnas automatiskt vid klockringning. Anläggningen är hydraulisk och de armar som öppnar luckorna är troligen bevarade sedan 1942, men motorn och det elektriska styrsystemet har förnyats. De nya delarna är sannolikt från 1987.

Funktionen av klockringning och lucköppning kontrolleras årligen genom avtal med Skånska klockgjuteriet, Hammerhög. Inspektioner på Öland utförs av Per Johansson och Göran Malmström.

Åskskydd

Åskledare finns monterad på långhus och torn. Vilket år kyrkan för första gången försågs med åskskydd är inte känt, troligen var det vid 1953 års renovering av kyrkan.

Anläggningen har setts över i samband med arbeten på tak och lanternin. I den arbetsbeskrivning som upprättades av arkitektkontoret Eriksson & Westerlund AB inför 1992 års utvändiga renovering föreskrevs bland annat att skadade åskledarinfästningar och isoleringar skulle bytas mot nya.

Åskskyddet kontrolleras i samband med revisionsbesiktningen av kyrkans övriga elanläggning vart fjärde år, se El och tele.

Brandlarm och brandskydd

Kyrkan saknar brandlarmanläggning.

Handbrandsläckare finns monterade vid elcentralen i vapenhuset, i pentryt, på läktaren och i sakristian.

Vägledande efterlysande skyltar är monterade över långhusets utgångar mot väster och söder, samt över den södra dörröppningen mot sakristian i öster.

I kyrkorummet får man ta in 300 personer. Vid konserter är utgångarna bemannade.

Från 2005 har myndigheternas rutiner för brandskydd förändrats. Räddningstjänstens brandsyn har upphört och ansvaret för brandskydd ligger genom egenkontroller tydligare på fastighetsägare och verksamhetsutövare. Rutiner för brandskyddsarbetet skall utarbetas. Skriftlig redogörelse för brandskyddet skall upprättas och skickas in till kommunen.

Arbetet pågår inom församlingen och beräknas slutföras under 2007.

Årlig tillsyn av brandsläckare mm utförs genom avtal med Brandab Skydd & Säkerhet i Kalmar.

Tillgänglighet

Kyrkan är tillgänglig för rörelsehandikappade och rullstolsbundna via entrén från väster. Gången från parkeringen väster om kyrkan är hårdgjord fram till entrén. Markytan framför entrén är nästan helt horisontell. Golvnivån i vapenhuset ligger omkring 5 cm över marknivån framför entrén. Dörröppningen mellan vapenhus och långhus har en ca 5 cm hög tröskel. De nämnda nivåskillnaderna tas upp av låga träramper. Ramperna är inte fast monterade.

Korets och långhusets golv ligger i samma nivå. Plats för uppställning av rullstolar finns framför bänkkvarteren, närmast koret, samt i tvärgångarna.

1986 inreddes HWC under läktarens södra del.

Som anges under rubriken Ljud ovan är kyrkorummet försett med hörslina.

Brister/skador

Beslagningen till handikapptoaltens dörr är inte tillgänglighetsanpassad. Beslagen bör bytas ut.

Inbrotts- och stöldskydd

Kyrkans inbrotts- och stöldskydd beskrivs i en separat bilaga, ej bifogad.

II.2.4 Kyrkobyggnaden fast inredning

(Lösa inventarier redovisas under II.2.5.)

Kyrkans fasta (och lösa) inventarier av trä besiktigades av konservator Ninni Ekre, Jönköpings länsmuseum 2002. Resultatet av besiktningen finns redovisat i rapporten ”Inventeringsprotokoll för Algutsrums kyrka” daterad 2002-04-29. Rapporten innehåller såväl en allmän bedömning av inredningens (och föremålens) tillstånd, klimat- och förvaringsförhållanden, som en objektsvis redovisning av skador eller andra problem. Analysen föreslår också en handlingsplan för åtgärder och rekommendationer för förebyggande skyddsarbeten. Rapporten bifogas i sin helhet, se bilageförteckning.

När det gäller fast inredning bedömdes 2002 samtliga av de undersökta objekten, utom brudbänkarna, vara i god kondition. För brudbänkarna ansågs konserveringsarbeten vara akuta p g a spjälkning av färgskikt. De fasta inventarier som undersöktes var orgelfasad, altarmålning, altarmöbelfattning, predikstol, brudbänkar och altarskåp.

Orgeln, som instrument, behandlas i den inventering av Södra Ölands Kyrkliga Samfällighets kyrkors orglar som utfördes av Börje Tornborg år 2004. Inventeringens uppgifter avseende Algutsrums kyrkas orgel bifogas, se bilageförteckning. Orgelns tekniska skick bedömdes år 2005 av Anders Sällström vid Mårtenssons Orgelfabrik AB. I denna bedöms orgeln vara i stort behov av insatser både avseende teknik och intonation samt rengöring. Som slutsats rekommenderas att inte göra större investeringar utan i förlängningen satsa på ett nytt orgelverk.

Nedan behandlas delar av kyrkans fasta inredning. En del av objekten finns även beskrivna i Jönköpings läns museums inventeringsrapport.

Orgelfasad

Orgelfasaden är ritad av Otto A Mankell 1884. Kyrkan fick då sitt första orgelverk tillverkat av Åkerman & Lund. Detta ersattes 1961 av dagens Mårtenssonorgel med 19 stämmor. Det ursprungliga orgelverket har sedan 1960-talet förvarats nedmonterat i ett förråd tillhörande socknens hembygdsförening. Orgelfasaden består av tre pipfält. Mittpartiet har rundat krön medan sidopartierna har spetsiga. Samtliga partier kröns av förgyllda urnor och på mittpartiets topp sitter en lyra med stjärna. Fasaden är även i övrigt rikt smyckad med skuren dekor och listverk. Till dekoren hörde från början en centralt placerad ängel av gips som numera ligger i en av tornkamrarna. Fasaden är gråmålad med förgyllda lister och dekorationer. Målningsskiktet är i gott skick, troligen målad senast 1952 samt omförgylld 1992.

Altaruppställning

Altaruppställningen består av ett medeltida altarskåp, en altarmålning samt en omfattning. Uppställningen fick nuvarande utseende 1881. Det medeltida altarskåpet har daterats till 1470-talet och anses vara ett nordtyskt arbete. Skåpet är en sk triptyk med förslutningsbara flyglar. Korpus, d v s mittpartiet, har skulpturer omgivna av ett arkitektoniskt ramverk och flyglar med figurer i två våningar. Skåpet konserverades senast 2003. Altarmålningen är målad av ölandsmålaren Nils Johan Jonsson från Glömminge Strandskog och framställer Kristus på korset inom kraftig förgylld ram. Altarmöbelfattningen, ritad av F R Ekberg, består av två kraftiga, kannelerade kolonner som bär upp ett tympanonfält. I fältet ovan målningen finns en relief föreställande en treenighetssymbol i en sky, omgiven av en strålgans.

Bänkinredning

Bänkinredningen är indelad i fyra slutna kvarter och härstammar till delar från 1822. Gången som idag delar de båda norra bänkkvarteren togs upp i samband med att en kamin installerades 1895. Sidogångarna är ursprungliga men bänkarna hade troligen dörrar även mot norr respektive söder tidigare. En bänk på var sida togs bort i öster 1983 samt flera bänkrader i väster. Vid 1927 års renovering glesades avståndet ut mellan bänkarna och sittbrädorna breddades. Bänkdörrar och skärmar samt partier av övriga delar är dock ursprungliga. Utformningen är traditionell med dörrar och skärmar som har enkla speglar och ramverk. I de två västligaste bänkarna är väggen i bänkskärmen dubbel, genom vilket det skapas ett utrymme för förvaring. Denna ombyggnad gjordes sannolikt 1983. Bänkinredningens ursprungliga färgsättning är inte känd. Vid 1927 års renovering sägs dock att bänkarna målades i samma kulörer som tidigare, nämligen grönaktiga med vita speglar. Vid 1950-talets stora renovering målades skärmar och dörrar i olika toner av grått och ramstycken i djupt blå lasyr. De inre delarna gavs en terrakottaton. Inredningen målades igen 1983 i dagens laserade gråaktiga färgskala med spegelfält i terrakotta.

Korbänkarna som finns både i norr och söder härstammar från 1822. De omfattades inte av ombyggnaden 1927. Här finns också de ursprungliga gångjärnen bevarade.

Bänkar finns också på läktaren, här sammanbyggda med kraftigt lutande gradängar. I norr togs några av bänkarna bort 1953. Bänkarna är öppna och i enkelt utförande, dock med såväl psalmbokshylla som fotstöd. Troligen härstammar de från 1864 då läktaren förstorades i samband med att gamla tornet revs och det nya uppfördes. Gradängerna är målade i mörkt blått och bänkarna i ljus grått.

Till kyrkans bänkar hör också de sk brudbänkarna, två bänkar från 1700-talet, bemålade med blomsterdekor på blå botten.

Brister/skador

Det förekommer relativt omfattande sprickor i bänkinredningens målnings- och spackelskikt. Störst är skadorna i det främre norra kvarterets näst sista rad. Liknande skador finns även bland annat i den södra korbänkens sista rad, mot ytterväggen. Bättringsmålning av skadorna skulle vara gynnsam för det estetiska intrycket. (Prioritet III) Brudbänkarna har en ofördelaktig placering framför radiatorer vars värme torkar ut träet. Annan placering, alternativt sänkning av värmen från de närmaste radiatorerna bör övervägas. (Prioritet II)

Läktarbröstning

Läktarbröstningen löper rakt över hela kyrkorummet och består mot kyrkorummet av stående bräder och är rikt profilerad. Bröstningen indelas av spegellister i olika stora rektangulära fält. Mittpartiet markeras av två pilastrar som skjuter fram något samt en medaljong med lyra. Bröstningens underkant är smyckad med en tandsnittslinje. Läktarbröstningen är målade i grå till gulgrå nyanser och spegelfälten är enkelt marmorade eller ”svampade” i himmelsblått. Två horisontellt löpande lister är förgyllda liksom medaljongen i mitten. Läktaren bärs upp av fyra släta kolonner med omsorgsfullt skurna, i det närmaste, korintiska kapital. Kapitalen är förgyllda medan skaften är målade grå. En läktaren byggdes redan då kyrkan uppfördes 1822. När det medeltida tornet revs och det nya uppfördes flyttades dock långhuset längre västerut och läktaren utvidgades. Läktarbröstningen är sannolikt därför från 1864.

Altarring

Altarringen är sluten och består av ramverk och fyllningar mellan svarvade halvkolonner. Altarringen ska till delar härstamma från 1798 då klockaren Sven Baumgardt och målaren Wadsten utförde arbetet. År 1822 gjordes altarringen om för att passa i den nya kyrkan.

Dopfunnt

Dopfunten är placerad i korets södra del. Funten har daterats till den senare delen av 1100-talet eller omkring 1200 och är tillverkad av gotländsk kalksten eller sandsten. Den är rikt skulpterad men figurerna är numera slitna och svårtydda. Dopfunten stod utomhus som solvisaresockel mellan 1822 och 1884. Foten är troligen av yngre datum är mellandel och cuppa. Mellandelens fyra hörn markeras av djurhuvuden. Över dem löper repslingor. Cuppan är prydd med arkadbågar inom vilka olika scener utspelar sig bl a en beväpnad ryttare, två soldater, möte mellan två människor. I Raine Bergs avhandling om Smålands och Ölands medeltida dopfuntar utkommen 2002 bedöms funten vara gotländsk och huggen i Hegvalds stil.

Belysning

Kyrkorummet belyses av flera ljuskronor. De två ljusringarna i koret tillkom 2006. Kristallkronan som hänger mitt över koret är från 1860-talet. I mittgången hänger en stor ljuskrona av mässing avsedd för 32 ljus och tillkommen 1914. Över bänkkvarteren hänger i öster två mindre ljuskronor av okänd ålder medan de två över bänkkvarteren i väster avsedda för 6 respektive 8 ljus ska ha kommit till kyrkan 1771. På läktaren finns två ljuskronor av smidesjärn och svarvat trä, troligen från 1700-talet. Längs med kyrkorummets väggar sitter ett stort antal lampetter av mässing tillkomna 1927 och tillverkade vid Lindstedts gelbgjuteri i Kalmar. I koret är lampetterna elektrifierade. I vapenhuset hänger blyspröjsad glasarmatur. Sakristians belysning består av en ljuskrona för 12 ljus krönt av en dubbelörn och med små prydnader i form av krigare. Denna har daterats till 1500- eller 1600-tal.

Se även II.2.3 Kyrkobyggnaden installationer, El och tele.

Gravhällar

I Gunnar Håkansson's bok "Öländska personminnen bevarade i äldre gravstenar, epitafier och andra kyrkliga föremål" från 1942 beskrivs tolv gravhällar varav 10 vid denna tid återfanns av Håkansson, medan två tidigare beskrivits av Rhezelius respektive Frigelius. Av de tio var nio inlagda i kyrkans golv och en var inmurad i en av sakristians väggar. Tio av hällarna daterades till medeltid. Vid inventering 2007 i kyrkan, vid arbetet med vård- och underhållsplanen, återfanns alla av Håkansson noterade hällarna. Två av hällarna hade dock flyttats. Det gäller dels den med stavkors och en knäfallande i motivet som tidigare låg i kyrkans golv men nu är uppsatt på södra väggen i vapenhuset. Den häll som 1942 beskrivs vara uppsatt i sakristian sitter sedan 1950-talet på södra långhusväggen. Förutom de av Håkansson nämnda stenarna kunde noteras ytterligare två hällar med ristningar, en i mittgången och en i norra sidogången.

Sammantaget äger kyrkan en ovanlig samling medeltida gravhällar. Flera av dem har stavkors som huvudsakligt motiv och har daterats till 1100- och 1200-tal. De två mest

uppmärksammade hällarna är de som sitter uppsatta på väggarna i vapenhuset respektive långhuset. Den förstnämndas motiv består av ett stavkors som stiger ur en trappstegsformad fot. I korsarmarnas ring syns en man i knäfallande ställning med händerna höjda till bön. Gravhällen har av fil dr Sölve Gardell bedömts som en av de märkligaste från Sveriges medeltid och daterats till 1200-talet. Kanske har den en gång lagts över en av Algutsrums tidiga präster. Den häll som sitter på norra långhusväggen har en mycket välbevarad och rik dekor. Nästan hela hällen täcks av en konstnärlig framställning av en präst som i händerna håller en kalk över vilken oblaten svävar. I en ram kring motivet finns skrivet på latin ”Herrens år 1345 den 26 februari dog Erland, sockenpräst i Algutsrum”. Hällen är av ovanlig typ och utförd med hög konstnärlig kvalitet. När Rhezelius och Frigelius besökte kyrkan på 1600- respektive 1700-talen låg hällen i korgolvet på den gamla kyrkan. När Ahlqvist besökte Algutsrums nya kyrka vid 1800-talets mitt låg hällen i mittgången.

Klockor

I lanterninen hänger två klockor. Lillklockan är gjuten i Stockholm 1861 av Michael Bader. Storklockan tillkom 1864 när tornet uppfördes och är gjuten av JP Forsberg i Kalmar. En primklocka hänger i koret i en ställning tillkommen på 1950-talet. Klockan har daterats till 1300-tal och skänktes till kyrkan 1658 av befallningsman Jacob Bengtsson. Före 1927 hängde den i skolan och användes som skolklocka.

Textilförvaring

Textilförvaringen är anordnad i sakristian, i skåp för hängande förvaring där mässhakar, antependier, stolor och kalkdukar har sin plats. Kollektståvorna hänger på södra väggen i sakristian.

Brister/skador

Textilierna hänger trångt och liggande förvaring saknas helt. Förvaringsmöjligheterna kan förbättras. (Prioritet III)

II.2.5 Inventarier

Kyrkans fasta (och lösa) inventarier av trä besiktigades av konservator Ninni Ekre, Jönköpings länsmuseum 2002. Resultatet av besiktningen finns redovisad i rapporten ”Inventeringsprotokoll för Algutsrums kyrka” daterad 2002-04-29. Rapporten innehåller såväl en allmän bedömning av inredningens (och föremålens) tillstånd, klimat- och förvaringsförhållanden, som en objektsvis redovisning av skador eller andra problem. Analysen föreslår också en handlingsplan för åtgärder och rekommendationer för förebyggande skyddsarbeten. Rapporten bifogas i sin helhet, se bilageförteckning.

Församlingen har en inventarieförteckning som är under uppdatering (2006), ett arbete som utförs av antikvarie Monika Rasch.

Brister/skador

I inventeringsrapporten från Jönköpings länsmuseum bedöms konservatorsarbeten som akuta när det gäller två målningar på duk, vilka förvaras i sakristian. Den ena målningen utgörs av ett porträtt av kyrkoherden S Loethenius och den andra är en framställning av Kristus i Getsemane. Båda har spjälningar i måleriet.

För ytterligare några föremål bedöms att konservatorsinsatser bör utföras inom 5-7 år (således senast 2009). Det gäller psalmnummertavlorna i koret, ett porträtt av en man i uniform, vilket förvaras i läktarunderbyggnaden samt sju minnestavlor med kistplåtar samt en minnestavla.

Konservatorerna konstaterar vidare att skåp som förvaras i tornet var angripna av trämask. Med tanke på kyrkans historik av skadesdjursangrepp borde kontinuerliga besiktningar göras framförallt i tornet för att snabbt avslöja pågående angrepp.

II.3 ÖVERGRIPANDE KULTURHISTORISK BEDÖMNING FÖR KYRKOMILJÖ OCH KYRKA

Kulturhistorisk bedömning för kyrkogården finns i separat kyrkogårdsrapport, se Beskrivande del II B.

II.3.1 Generella värden

Som alla andra kyrkobyggnader uppförda före utgången av år 1939 skyddas Algutsrums kyrka genom Kulturminneslagen (SFS 1988:950). Lagskyddet är ett uttryck för att dessa kyrkor anses ha ett högt kulturhistoriskt värde. Det är inte enbart kvalitativa, estetiska eller historiska egenskaper som tillmäts värde, utan också symboliska, icke-materiella. Varje kyrka utgör ett lokalt kulturarv och är ofta bland de äldsta byggnaderna i socknen. Kyrkorna har generella värden, d v s sådana som är gemensamma för alla kyrkor. I skriften "Kulturhistorisk karaktärisering och bedömning av kyrkor", utgiven av Riksantikvarieämbetet, ges exempel på sådana värden och karaktärsdrag; kyrkan och kyrkomiljön är karaktärsskapande för bygden, ett landmärke och en orienteringspunkt i landskapet. Den är en symbol för trygghet, kontinuitet och förankring i tillvaron. Det lagliga skyddet omfattar kyrkobyggnadens exteriör och interiör, dess inventarier samt kyrkogården med dess byggnader och fasta anordningar. (Se även under flik 13, Lagar och förordningar)

II.3.2 Allmän bakgrund

På Öland är samspelet mycket tydligt mellan naturlandskapets förutsättningar och bebyggelsens lokalisering. Detta gäller också kyrkornas placering i landskapsrummet. Under medeltiden anknöts kyrkorna geografiskt till tidigare maktstrukturer. Byarna växte upp nära kyrkorna. Placeringen av byar och kyrkor längs med landborgarna i öster och väster är typisk för landskapet.

Det öländska kyrkobeståndet består av en betydligt högre andel ombyggda medeltidskyrkor än vad som är fallet för fastlandet. Dessa medeltida sockenkyrkor var i huvudsak uppförda på 1100-talet som enkla absidkyrkor, men byggdes ofta om under 1200-talets orostider och befästes. Under de följande seklernas krig kom kyrkorna ofta att användas som skydd för befolkningen. Kringen som drabbade ölänningarna och deras kyrkor hårt ända fram till 1700-talet, var en viktig orsak till att det gick långsamt med återuppbyggnad och att underhållet ofta fick stå tillbaka för återanskaffning av nödvändiga inventarier. Vid 1700-talets mitt var kyrkobeståndet i princip oförändrat sedan medeltiden och utgjordes av en brokig samling kombinerade kyrkor och sockenbefästningar vilka också användes som magasin. Att anpassa dessa trånga och dåligt underhållna byggnader för de växande församlingarnas behov var en svår uppgift.

Kyrkorna på Öland har formats av öns relativa fattigdom och isolering, vilket sannolikt har bidragit till att ge lokala självständiga och uppfinningsrika byggmästare utrymme att återanvända och ta tillvara så mycket som möjligt av de äldre kyrkorna. Denna sparsamhet har lett till att proportionsförhållandena vanligen är långt ifrån den klassiska harmoni som förordades av Överintendentsämbetet från 1700-talets mitt och ca 100 år framåt i tiden. Tornen är ofta kraftiga i förhållande till långhuset, lanterninerna något överdimensionerade, fönstren på tornen gärna små, få och oregelbundet placerade. Närmast de nyklassicistiska idealen kommer de kyrkor på ön som nybyggdes på 1820-talet och framåt.

Från början till mitten av 1800-talet ledde de stabilare politiska och ekonomiska förhållandena tillsammans med en stadigt växande folkmängd till ökad kyrkobyggnadsverksamhet på Öland, liksom i landet i övrigt. På Öland kom dock om- och tillbyggnader att vara vanligare än hel nybyggnad. Genom en kunglig förordning 1759 hade byggande av klockstaplar av trä förbjudits på det träfattiga Öland. De medeltida tornen påbyggdes därför med lanterniner i klassicistisk stil för att hårbärgera kyrkklockorna. De lanterniner som utarbetades av Överintendentsämbetet var i allmänhet lätta och öppna och endast tänkta som prydnad. Då de öländska kyrkornas lanterniner skulle rymma två till tre klockor kom dessa med nödvändighet att bli betydligt bastantare. I Köping byggde Johan Petersson en helt ny kyrka 1805, efter ritningar av Jacob Wulff och honom själv 1799. Denna kyrkas robusta åttkantiga lanternin med sin halvsfäriska huv blev stilbildande på ön.

II.3.3 Kyrkomiljön och kyrkan med fast inredning och inventarier

Högt uppe på den västra landborgen mitt på den långsmala ön tronar Algutsrums kyrka. Vid klar väderlek är tornet och den stora lanterninen väl synliga från Kalmar. Förr var kyrktornet ett viktigt landmärke för seglare. Från lanterninen kan stora delar av ön beskådas. Algutsrums kyrkas placering på landborgskanten och dess anknytning till den lokala bebyggelsestrukturen är typisk för de öländska förhållandena.

Algutsrums kyrka och kyrkogård ligger i gammal öländsk centralbygd och ingår i ett riksintresseområde för kulturmiljövården kallat Algutsrum- Ryd (Kod: 84014017). Ett par kilometer öster om kyrkomiljön ligger Gråborg, Ölands största fornborg, i vars omedelbara närhet även finns ett medeltida kapell, S:t Knuts kapell. Algutsrums kyrkomiljö har anor från medeltiden. Här låg också då en kyrka och en kyrkogård, båda betydligt mindre än dagens. Kring kyrkan finns kyrkogården som enligt öländsk tradition omgärdas av en kalkstensmur. Här finns också en trädkrans bestående av delvis äldre träd, vilka ramar in kyrkogården. Såväl murar, grindar, trädkrans som övrig vegetation är väsentliga delar för upplevelsen av kyrkomiljön. Det vitputsade stenhuset öster om kyrkogården ska vara uppfört på 1600-talet och har genom åren inrymt många för socknen viktiga funktioner, såsom sockenstuga, magasin, fattighus och arrestlokal. Marknadsplatsen har brukats kontinuerligt sedan 1780-talet då man enligt kungligt brev fick tillstånd att hålla en frimarknad varje år i juli, främst för hästförsäljning. På 1840-talet tillkom ytterligare en marknadsdag i oktober. Två marknader om året hålls ännu på marknadsplatsen då även bodarna nyttjas. Med marknaderna gynnades också bebyggelsen i kyrkbyn och ett sockencentrum växte upp vid sidan av den agrara bebyggelsen. Idag är bebyggelsen blandad med inslag av äldre stugbebyggelse från 1800-talet och början av 1900-talet. Flera av husen har tidigare inrymt hantverks- och/eller affärsverksamhet. Marknadsplatsen med bodar och det gamla sockenmagasinet utgör en väsentlig del av det som är Algutsrums kyrkomiljö.

Algutsrum kyrkas äldsta historia är inte helt klarlagd. Enligt kyrkohistorikern fil dr Ragnhild Boström uppfördes den första stenkyrkan på 1100-talet. Kyrkan var liten och bestod av långhus, kor och en halvrund absid samt ett torn i väster. Om tornet byggdes samtidigt med de övriga byggnadsdelarna är oklart. Avbildningar av kyrkan gjorda av Rhezelius på 1600-talet och Frigelius på 1700-talet visar att kyrkan hade ingång i söder omgiven av en stenportal. Fönstren var små och högt sittande och var rundbågiga eller spetsbågiga. Tornet hade pyramidtak och (enligt avbildningen från 1700-talet) en ingång i väster omgiven av stenportal. Tornet var mycket högt och kraftigt och kunde nyttjas för socknens försvar under orostider. Sakristia tillbyggdes under medeltiden eller något senare. Under århundradena efter medeltiden kom kyrkan att förändras på olika sätt. Tornet tillbyggdes i norr med en sk

kalkbod (troligen för förvaring av kalk), i långhuset byggdes en läktare längs norra långsidan, bänkinredningen gjordes ny för att kunna bereda plats för fler människor. Men kyrkan var ändå hopplöst för liten för att rymma sockenborna.

Under 1700-talet och 1800-talets början steg folkmängden kraftigt på Öland. Perioden 1760-1860 kunde räkna till 23 nya kyrkor på ön, varav 16 behöll sina medeltida torn. En utvidgning av kyrkan i Algutsrum hade diskuterats åtminstone sedan 1760-talet. År 1818 togs beslut om nybyggnad och 1822 revs den medeltida kyrkan, undantaget tornet och delar av norra långhusväggen. Ett nytt långhus med vidbyggd sakristia i öster uppfördes under ledning av häradsmurmästaren Johan Söderström från Kåtorp, Torslunda socken. Möjligen deltog även snickaren Peter Isberg i arbetet. Som byggnadsmaterial till den nya kyrkan användes stenen från den gamla kyrkan. Resultatet blev att det medeltida tornet byggdes in i den stora salskyrkans västparti på ett sätt som framstod som oproportionerligt för samtiden. Inga ritningar för byggnationen hade insänts till Överintendentsämbetet som starkt kritiserade slutresultatet. Även Abraham Ahlqvist som beskrev kyrkan i sin "Ölands historia och beskrifning" 1827 var hård i sin dom: *"Algutsrums kyrka tillbyggdes 1822. Dena förändring misslyckades alldeles. Kyrkans längd är icke swarande mot bredden; utan hela byggnaden, ehuru ny, har förlorat allt anseende. Tornet, som är kringbyggt wid Wästra gafwel, äger ännu ett gammalt coniskt spåntak, men är alltför smalt emot Kyrkan"*. Kyrkan med det inbyggda tornet finns avbildad av Nils Isak Löfgren på 1820-talet (se bildbilaga).

På 1850-talet beslutade församlingen att bygga ett nytt torn. Kanske var det tidens smak som påverkade beslutet tillsammans med de många nybyggnationerna som skett på ön under 1800-talets gång. Överintendentsämbetets arkitekt Ludvig Hawerman gjorde först en ritning som förkastades av församlingen men sedan en som godkändes. En lanternin av sten lik den som byggmästare Peter Isberg byggt för tornet i Runsten var det församlingen helst önskade. Det torn och den lanternin som uppfördes blev en blandning av Hawermans ritning och Peter Isbergs inflytande. Tornet byggdes av sten med avfasade hörn i den övre delen. Lanterninen utfördes dock av trä som plåtkläddes. Tornets takfot följde inte ritningen utan utfördes med kalkstenskonsoler likt bl a Kastlösa kyrkas torn, ritat av brodern till Ludvid Hawerman, Johan Adolf Hawerman, där också Peter Isberg varit byggmästare. Tornet fick fler fönster än vad ritningen visar och torningången en helt annan portal. I samband med arbetena revs stora kvarvarande delar av den medeltida kyrkan. Möjligen blev någon del av de gamla tornmurarna integrerade i det nya murverket. När kyrkan stod klar hade även Algutsrum socken fått en nyklassicistisk kyrka enligt tidens ideal.

Det sena 1700-talet och 1800-talets början innebar en brytning med den medeltida kyrkoarkitekturen. Den nyklassicistiska stilen med sina enkla, strama former inspirerade av antiken, kom att bli förhärskande ända fram till 1800-talets mitt. De nya stilidealerna hemfördes från Rom och Paris av arkitekterna i kunglig tjänst. Ritningar till kyrkor skulle granskas vid Överintendentsämbetet, eller utföras av deras arkitekter samt stadsfästas av K Majt. Den rektangulära långkyrkan, salskyrkan, blev lösningen på problemet att med begränsade ekonomiska resurser bygga rymliga gudstjänstlokaler för de många snabbt växande församlingarna. Rektangulära kyrkorum, utbyggd sakristia i norr eller vid korets östgavel och ett västtorn blev receptet som följdes på de flesta håll. På Öland lades de flesta sakristior öster om koret. Detta var en placering som omhuldades av överintendenten Adelcrantz och som kom att förordas, ofta i kombination med ett rakt avslutat kor. Den östra placeringen av sakristian utfördes på Öland oftast med en sakristia som var mindre än långhuset vilket gav upphov till ett annat återkommande motiv, nämligen de stora fönstren i öster på var sida om altaret. Dessa öländska och tidstypiska drag återfinns samtliga i Algutsrums kyrka. Till

kyrkans stiltypiska drag hör även de släta, odekorerade fasaderna, den markerade sydingången och de stora rundbågiga fönstren. Det brutna taket hör egentligen till en äldre tradition men kan sammankopplas med den år 1805 uppförda Köpings kyrka, riven på 1950-talet. Den rusticerade omfattningen kring sydportalen kan också ses som en inspiration från Köpings kyrka, men är även ett allmänt spritt nyklassicistiskt drag. Tornportalen, som tillkom i samband med tornbygget 1864, är en ovanligt stilig och påkostade portal utförd i grå kalksten i starkt klassicerande stil och består av kannelerade pilastrar som bär upp ett vägrätt rikt profilerat, framspringande bjälklag. Ovan dörren sitter en inskriptionsplatta av röd kalksten. Sakristieingångens portal tillkom också 1864 men sammansattes delvis av delar som hört till den medeltida kyrkan. Portalen består av kolonnetter av grå kalksten som bär upp ett entablement av samma material. Sakristieportalen binder samman den nuvarande kyrkan med den medeltida och båda portalerna tillsammans återknyter till en utbredd öländsk tradition av kalkstensportaler. Sakristieportalens medeltida delar är de enda bevarade byggnadsdetaljerna från den medeltida kyrkan som nu hör till kyrkobyggnaden. Från början hade sakristierna på Öland inte separata ingångar. En av de första som togs upp var den i Algutsrum 1864, ett arbete som sedan utfördes i nästan alla öländska kyrkor. Dörrarna vid sydingången är dekorativt skurna, så som var vanligt på de öländska kyrkorna (men även finare gårdar) vid tiden.

Tornet och den ovanligt höga lanterninen är kännetecknet för Algutsrums kyrka. Lanterninen är hela tre våningar hög och rikt dekorerad med byggnadsdetaljer. Den åttkantiga formen är typisk för Öland. Byggmästaren Peter Isberg (1795-1866) som uppförde torn och lanternin, och troligen även var med vid långhusets uppförande, var född i Madesjö med bodde i Hometorp i Algutsrums socken. Isberg arbetade i mer än en tredjedel av de öländska kyrkorna mellan åren 1822 och 1864. Han byggde sex helt nya kyrkor och fogade tre nya salskyrkor till medeltida torn. Han byggde också tretton lanterniner. Isberg var en mångsidig, konstnärligt begåvad hantverkare, som sällan helt underordnade sig de från Överintendentsämbetet godkända ritningar. Slutpunkten för Isbergs verksamhet blev tornbygget i Algutsrum som utfördes med sonen Johan Isberg som medhjälpare.

Exteriört är kyrkan välbevarad sedan den stod klar 1864. Större putsarbeten har utförts 1927, på 1950- och 70-talen samt 1992. Långhus- och sakristietaken har lagts om men har ännu enkupigt lertegel som beläggning, även om det från början var understruket. Lanterninen genomgick en stor renovering 1992 då all plåt byttes och dagens färgsättning tillkom. De största förändringarna sedan kyrkan stod klar 1864 är att fönsterspröjsningen förändrats på tornet och att lanterninens färgsättning har skiftat genom åren. Delar av den norra långhusmuren från den medeltida kyrkan ska ännu vara bevarad, vilket markerats i putsen exteriört.

När det nya långhuset byggdes 1822 fick sockenborna i Algutsrum ett stort och ljusst kyrkorum, så som tidens smak föreskrev. Det höga tunnvalvda taket bidrog till detta tillsammans med de stora fönstren. Bänkinredningen, indelad i tre kvarter med rundat parti mot koret i öster, rymde många människor. I koret fanns ytterligare bänkar. Läktaren var stor och i avsaknad av en orgel fanns många sittplatser. Kyrkorummet var troligen målat i ljusa färger. Vitt, pärlgrått och guld var det vanligaste vid tiden, ibland med någon accentfärg. Inslag av blått verkar ha varit särskilt vanligt på Öland. Mitt på östra korväggen satt en altarpredikstol med uppgång genom en muröppning i sakristian. Altarpredikstolen integrerade den predikstol som 1775 tillverkats för den gamla kyrkan. Kring 1800 var altarpredikstolar på modet som ett resultat av en liturgisk utveckling där det predikade ordet skulle ges samma värde som altarets sakrament. På Öland tillkom åtta altarpredikstolar vid tiden. Endast tre är bevarade än idag, nämligen de i Ventlinge, Ås och Hulterstad. Redan 1840 upplöstes

altarpredikstolen i Algutsrum och predikstolen sattes upp på norra korväggen, ett arbete som utfördes av Peter Isberg. Ombyggnaden 1864, då tornet uppfördes, innebar också förändringar i kyrkorummet. Långhuset drogs längre västerut, läktaren byggdes om, bänkinredningen kompletterades och kyrkorummet i allmänhet genomgick en renovering. På 1880-talet fick koret en ny stor altarpuppställning bestående av en målning av Ölandsmålaren Nils Johan Jonsson från Glömminge Strandskog på Öland, sammansatt med det medeltida altarskåpet och en arkitektoniskt uppbyggd omfattning. En orgel med fasad i för tiden typisk stil uppsattes vid samma tid på läktaren. Kyrkorummet renoverades också. Färgsättningen var ljusst hållen i vitt och grönt och taklisten marmorerad. Kring lampfästena i taket målades dekormåleri. 1927 års stora renovering gjordes med varsam hand. Färgsättningen behölls men bänkarna i långhuset byggdes om något för bättre komfort. De två efterföljande stora renoveringarna på 1950- respektive 1980-talet har inneburit något större förändringar. På 1950-talet kompletterades kyrkorummet med innanfönster och vindfång. En dopplats ordnades i koret vilket innebar att bänkarna där kortades av något. Några bänkar togs också bort på läktaren. Gravhällen över prästen Erland blev ett nytt inslag på väggen i kyrkorummet. Färgsättningen gjordes nu kraftigare i terrakotta och grått till blått. Vid 1980-talsrenoveringen fortsatte man att bygga på denna färgsättning men tonade ner terrakottainslagen och gjorde de grå nyanserna ljusare med dragning åt grönt. Till detta lades ett blått takvalv. Läktarunderbyggnaden tillkom också vid denna tid vilket innebar en större förändring i kyrkorummets västra del.

De kyrkorum som byggdes i den nyklassicistiska andan hade symmetrin som den starkaste ledstjärnan. Ljus och rymd var också ledord som följdes. I Algutsrum valdes en rakt avslutad korvägg som understryker kyrkorummets salskaraktär. Den stora altarpupsatsen markerar altaret och riktningen mot öster medan orgeln med dess dekorerade fasad fungerar som pendang i väster. De symmetriska kraven följs upp av korets fönster på var sida om altaret liksom de båda dörrarna till sakristian – båda motiv som är typiska för nyklassicistiska kyrkor. Orgeln flankeras enligt samma princip av fönster. Korbänkarna i norr och söder förstärker den symmetriska tanken tillsammans med bänkinredningen i övrigt som löper längs med långhusets mittgång. Under läktaren fullföljdes symmetrin av två läktartrappor med bakomliggande stora fönster. Motivet förändrades 1983 då läktarunderbyggnaden tillkom.

Algutsrums kyrka har mycket av det ursprungliga nyklassicistiska uttrycket bevarat trots de förändringar som genomförts under åren. Läktarunderbyggnaden som byggde in två stora ljusinsläpp och decimerade antalet bänkar samt den något kraftigare färgsättningen är de största förändringarna som genomförts i kyrkorummet.

Bland kyrkans fasta och lösa inventarier finns många intressanta objekt värda att nämna. Till kyrkans nyklassicistiska helhet bidrar särskilt altaromfattningen och orgelhuset samt läktarbarriären. Bänkinredningen är sannolikt från 1822 men kompletterad 1864 och något förändrad i långhuset 1927. Såväl korbänkar som bänkarna på läktaren är kvar i sitt ursprungliga utförande, även om de på norra läktarsidan minskats i antal. Till äldre inventarier hör predikstolen i sirlig rokoko som tillverkades för den gamla kyrkan 1775 av kyrkobilhuggaren Jonas Berggren, Målilla. Berggren står bakom ett stort antal altarpupsatser och predikstolar främst i Småland och på Öland, men även i Östergötland, under 1700-talet. Det medeltida altarskåpet hör också till de inventarier som överfördes från den gamla till den nya kyrkan. Altarskåpet har ännu idag placeringen ovan altaret på ett ovanligt sätt integrerat i en uppställning med målning av den lokale målaren, N J Jonsson och omfattning från 1880-talet. Det lilla altarskåpet kunde inte längre i den nya stora kyrkan fylla hela korväggens krav på utsmyckning, vilket kan förklara den ovanliga lösningen. Dopfunten av kalksten togs också

från den gamla kyrkan liksom triumfkrucifixet, båda av medeltida ursprung. Återanvändandet av predikstol, altarskåp och dopfont knyter samman nuvarande kyrkan med den gamla. Att återanvända äldre inventarier har varit en vanlig tradition på Öland, då man sällan hade råd att låta göra helt ny inredning i samband med en nybyggnad.

Många av gravhällarna i kyrkans golv är medeltida. De på väggarna uppsatta hällarna i långhuset och vapenhuset hör också denna tidsperiod till. Bevarade medeltida hällar förekommer i många kyrkor på Öland, men är mycket ovanliga på fastlandet. Även med öländska mått mätt utgör hällarna i Algutsrum en osedvanligt stor samling. Hällen i vapenhuset med den knäböjande mannen anses vara en av de märkligaste från Sveriges medeltid medan den i väggen i långhuset med helfigurframställning av en präst anses ha mycket hög konstnärlig kvalitet. Till gravminnen i kyrkorummet hör också de tavlor som sammansatts av kistplåtar, en tradition som verkar ha varit särskilt omhuldad i Algutsrums socken på 1800-talet.

Av kyrkans övriga utrymmen måste framförallt vapenhuset och den andra våningen i lanterninen lyftas fram. Vapenhuset har mycket av sin ursprungliga enkla 1800-talskaraktär bevarad med kalkstensgolvet och de odekorerade väggarna. Lanterninen som sådan är ovanlig på grund av sin storlek och de tre våningsplanen. I andra våningsplanen finns en ”utsiktsvåning” inredd med målade, fältindelade väggar, mönsterlagt golv och sittbänkar. Här hölls förr bland annat kyrkorådsmöten. Utrymmet är helt unikt på Öland och ovanligt även i ett nationellt perspektiv.

Sammanfattningsvis:

- Som så många av kyrkorna på södra Ölands västsida ligger Algutsrums kyrka på landborgskanten.
- Kyrkbyn har medeltida anor. Till kyrkomiljön hör förutom kyrkan och kyrkogården även kalkstensmurarna, med klivstätta och grindar, marknadsplatsen med bodar och den gamla sockenstugan.
- Kyrkan har ett medeltida ursprung som idag bara är bevarat i delar av murverket samt i några få byggnadsdetaljer och inventarier.
- I stort har kyrkan exteriört ett nyklassicistiskt uttryck – ett resultat nybyggnaden av långhus och sakristia 1822 och torn 1864. Kyrkan är exteriört välbevarad från denna tid.
- Interiört har kyrkan genomgått flera stora renoveringar. De två senaste på 1950-talet och 1980-talet har förändrat kyrkorummets karaktär något eftersom läktarunderbyggnad tillkommit och färgsättningen blivit kraftigare. Kyrkorummet förmedlar ändå mycket av de nyklassicistiska ursprunget.
- Kyrkans lanternin är anslående exteriört och även interiört ovanlig med sina tre våningsplan där ett rymmer ett inrett ”utsiktsrum”.
- Av inventarier kan särskilt framhållas det medeltida altarskåpet, triumfkrucifixet dopfonten och de medeltida gravhällarna samt predikstolen av Jonas Berggren och altartavlan av Ölandskonstnären N J Jonsson.

II.4 KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING (inom parentes använda förkortningar)

Kalmar läns museums topografiska arkiv (KLM)
 Antikvarisk-topografiska arkivet, Riksantikvarieämbetet (ATA)
 Lantmäteriet
 Församlingens arkiv

Ahlqvist, Abraham, *Ölands historia och beskrifning*, 1827 (tolkad och avskriven av Jan-Åke Jansson, Mörbylånga 2002)

Borg, Raine, *Smålands medeltida dopfuntar Volym II Catalogue raisonné*, Göteborg 2002

Boström Ragnhild, Algutsrums kyrka, I: *Algutsrum – en sockenbeskrivning*, Emmaboda 1985

Boström, Ragnhild, *De öländska kyrkorna – en översikt I: Kyrkobyggnader 1760-1860 del 2 Småland och Öland*, Stockholm 1993 (SvK)

Erixon, Sigurd (red) *Sveriges Bebyggelse Landsbygden del IV*, Uddevalla 1959

Forslund Marcus (red), *Natur och Kultur på Öland*, Kalmar 2001

Håkansson, Gunnar, *Öländska personminnen bevarade i äldre gravstenar, epitafier och andra kyrkliga föremål*, Göteborg 1942

Lindahl Göran, *Högkyrkligt lågkyrkligt frikyrkligt*, Diakonistyrelsens bokförlag 1955

Mörkfors, Gunnel, *Nyklassicistiska kyrkorum: utvecklingen i Östergötland 1760-1860, I: Kyrka i bruk* red. Mörkfors, Olsson, Linköping 1996

Palm Alrik, *Algutsrum – En sockenbeskrivning*, Kalmar 1949

Sjöström Ingrid, *Kyrkorna från perioden 1760-1860 – en sammanfattande översikt I: Kyrkobyggnader 1760-1860 del 2 Småland och Öland*, Stockholm 1993 (SvK)

Ullén, Marian. *Öland, landskapets kyrkor*, Riksantikvarieämbetet, Stockholm 2003.

Ullén Marian, *Stiftsindelningen och kyrkobyggandet i Växjö stift 1760-1860 I: Kyrkobyggnader 1760-1860 del 2 Småland och Öland*, Stockholm 1993 (SvK)

Vår hembygd, Öland 2002-2003, Mörbylånga kommun, Gävle 2003

Nationalencyklopedien på Internet

Muntliga uppgifter lämnade av:
 Astrid Nilsson, vaktmästare Algutsrums församling